

Z ukazom št. 119
je predsednik republike
27. 9. 1977 odlikoval
Titove zavode Litostroj
z redom dela z rdečo zastavo

OSTALI BOMO NA NERETVI

ZDAJ VELJA ZAVIHATI ROKAVE

Konec oktobra je bila v Mostarju, idiličnem mestu ob Neretvi, podpisana pogodba za dobavo turbinske opreme HE Grabovica. S pridobitvijo tega naročila Litostroj nadaljuje dobavo turbinskih strojev, ki že vrsto let uspešno obratujejo na Neretvi.

Začelo se je s turbinami za Jablanico — takrat in še dolgo potem najmočnejšo jugoslovansko elektrarno. Pet Francisovih turbin z močjo po 31.000 KS je Litostroj izdelal v letih 1953—56. Dvanajst let pozneje je bila dograjena hidroelektrarna Rama, za katero smo dobavili in montirali dve Francisovi turbini z močjo po 117.000 KS. Toda z Jablanico in Ramo vodni potencial področja med Konjicem in Mostarjem še zdaleč ni bil izčrpan. Projektanti investitorja HE na Neretvi so skupaj s projektanti »Energoinvesta« iz Sarajeva že pred leti pripravili projekt, po katerem bi se od HE Ulog pod Zelengoro tja do Jadranskega morja zvrstile še naslednje elektrarne: HE Konjic, HE Grabovica, HE Salakovac, HE Mostar, HE Buna in kot zadnja HE Počitelj; njihova skupna instalirana moč bi znašala skoraj 1400 MW.

Zarohneli so stroji
V preteklem letu je ta veliki projekt zaživel — začela so se namreč zemeljska dela na srednji Neretvi, to je na gradbiščih bodoče HE Grabovice okrog 10 kilometrov niže od Jablanice in na HE Salakovac, 15 km vzhodno od Mostarja. Tako zdaj ta predel soteske, skozi katero si je v tisočletjih izkrcila pot zelena Neretva, predstavlja eno samo veliko delovišče.
Legendarna dolina s svojimi starimi in novimi mostovi, s cesto na enem in železnico na drugem bregu se naprej vedno bolj spreminja svojo podobo in kot se železna cesta prebija skozi granitne sklade, je tudi vodam Neretve ukazana nova pot skozi obtočne predore, vse dokler iz izsušene struge ne bo zrasla betonska pregrada in ne bo zgrajena strojnica ob njenem vzhodju.

V vrtilincu mednarodne konkurence

Ker si je investitor zagotovil sredstva za gradnjo obeh objektov iz posojila mednarodne banke za razvoj, je bila tudi izbira dobavitelja opreme vezana na pogoje razpisane odprte mednarodne licitacije. Naše ponudbe so bile skrbno pripravljene tako v tehničnem kot komercialnem pogledu, vendar smo v hudi tuji konkurenci uspeli le s ponudbo za dobavo opreme za HE GRABOVICA.

Pogodba obsega dobavo dveh kompletnih Kaplanovih turbin z močjo po 58,5 MW, vključen pa je tudi nadzor nad montažo. Skupna vrednost naročila znaša okrog 170 milijonov dinarjev.

Obveze, ki smo jih s podpisom pogodbe prevzeli, niso majhne. To še posebej velja za dobavne roke, ki so močno napeti in prav vsem udeležencem v proizvodnem procesu nudijo izjemno priložnost, da se izkažejo. Vsekakor nam bodo pri pripravi in izdelavi opreme koristile izkušnje, pridobljene pri pravkar uspešno končani in v obratovanje postavljeni opremi na HE Formin.

Priprave za HE Mostar

Istočasno s pogodbo za dobavo opreme za HE GRABOVICA je bila podpisana tudi okvirna pogodba za pripravo tehnične dokumentacije in dobavo 3 turbin za nadaljnji člen energetske verige na Neretvi — HE Mostar.

Predvideni stroji spadajo sicer v vrsto klasičnih Kaplanovih turbin našega programa, vendar pa kupec z vsako novo izvedbo pričakuje tudi modernejši in ekonomičnejši rešitve stroja. Ni skrbi, da litostrojski strokovnjaki ne bi znali in mogli v vsem ugoditi takim željam.

Seveda pa je prav od izvršitve pogodbe za HE GRABOVICA v mnogočem odvisna potrditev naročila za turbine HE MOSTAR in nadaljnje elektrarne, ki bodo po programu še grajene na Neretvi.

Tudi zato torej velja zdaj pošteno zavihati rokave!
ETO

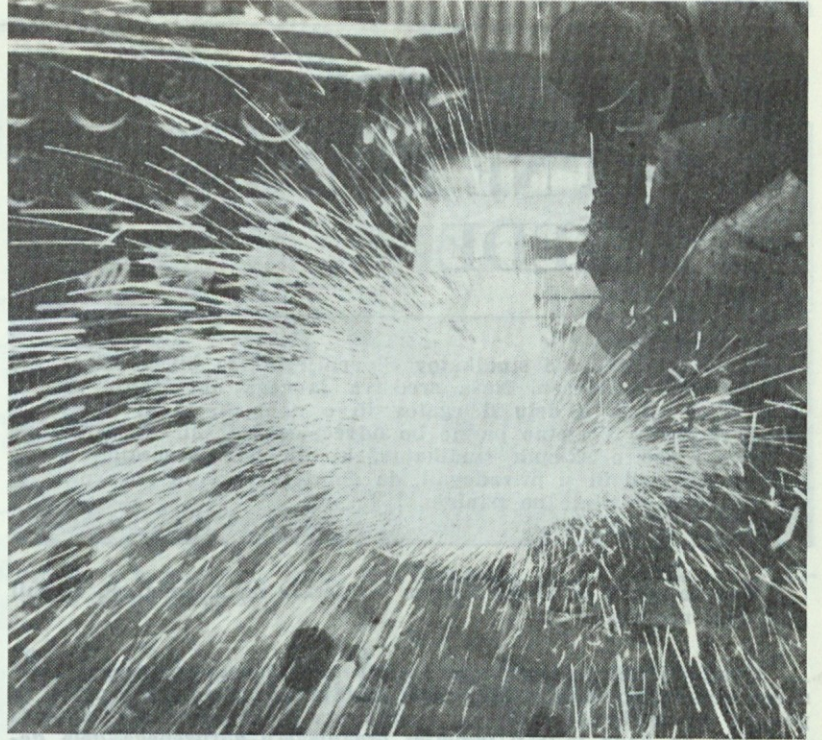

foto Janez Žlebnik

ISKRENE ČESTITKE OB DNEVU REPUBLIKE

AVNOJ — TEMELJ NOVE JUGOSLAVIJE

Tiste novembrske dni, leta 1943, sredi vojne vihre in v najtežjih trenutkih narodnoosvobodilne borbe, so se rodili temelji nove socialistične Jugoslavije. Drugo zasedanje protifašističnega sveta narodne osvobodilne Jugoslavije (AVNOJ), 29. novembra 1943 v Jajcu je pomenilo veliko politično in vojno dejanje za narodno osvobodilno borbo. Odločitve tega zasedanja pa so pomenile vrhunec do tedaj že dve in pol leti trajajoče narodnoosvobodilne fronte in razvoja narodnoosvobodilne oblasti, ki je rasla skupaj z borbo predvsem na številnih osvobojenih ozemljih in povsod tam, tudi na zasedenih ozemljih, kjer so bili organizirani ilegalni narodnoosvobodilni odbori.

Težke borbe, številne žrtve in nadčloveški napori vseh narodov in narodnosti Jugoslavije, so se kot plamen izrazili v zgodovinskih sklepih Avnoja, ki so pomenili dokončno zmago politične strategije Komunistična partija Jugoslavije pod vodstvom tovariša Tita. Sprejeti sklepi pa so nakazali tudi obrise bodoče nove Jugoslavije kot demokratične države z oblastjo delavcev in kmetov.

Delegati in predstavniki jugoslovanskih narodov so konstituirali Avnoj kot vrhovno zakonodajno in izvršno predstavniško telo Jugoslavije in Nacionalnega komiteja osvoboditve Jugoslavije. Avnoj pa je s tem pridobil tudi vse lastnosti narodne vlade in parlamenta.

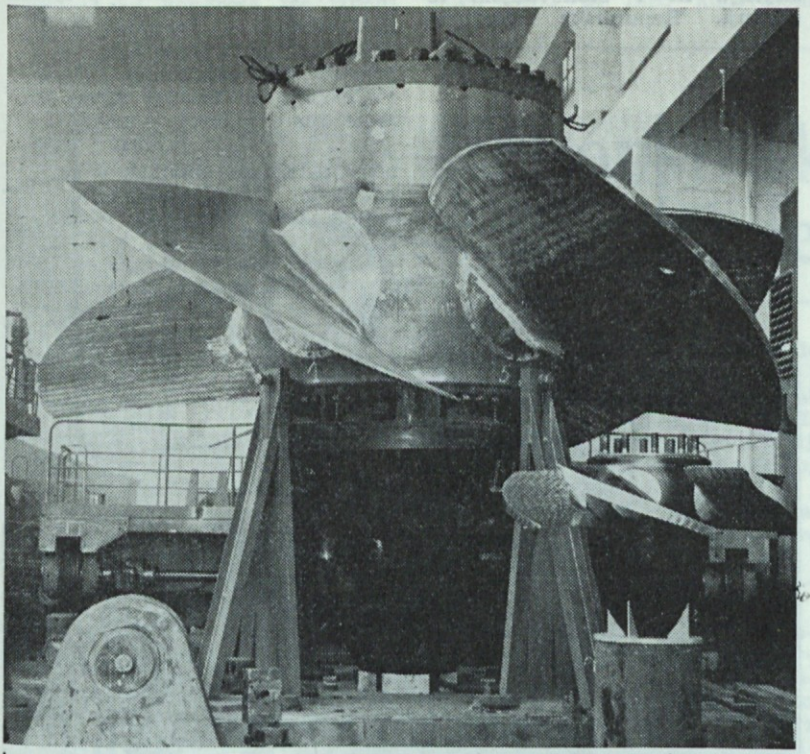
Drugo zasedanje Avnoja pa je izdalo tudi sklep o odvzemu pravic zakoniti kraljevski vladi v emigraciji ter s tem postavilo na kocko dotedanjo politiko zaveznikov do Jugoslavije, ki so do tedaj priznavali le kralja in vlado v emigraciji.

Sklep o demokratični federativni zgraditvi bodoče države narodov Jugoslavije in druge revolucionarne odločitve Avnoja so, razumljivo, izzvale reakcijo zaveznikov pa tudi okupator z domačimi izdajalci je začutil, da ne more ubijati in obenem vladati narodu, ki iz dneva v dan bolj organizirano in z velikimi posledicami napada sovražnike in zmaguje v številnih borbah.

Izrazito revolucionarni in humani sklep Avnoja o zagotavljanju popolne enakopravnosti narodov in narodnosti Jugoslavije, ki žive v Srbiji, Hrvaški, Črni gori, Makedoniji, Sloveniji ter Bosni in Hercegovini pa je pomenil združitev teh narodov in borbo za iste skupne cilje. Temu pravimo bratstvo in enotnost narodov in narodnosti Jugoslavije, kar je najsvetlejša točka naše mlade, v revoluciji rojene države. Bodoča federativna in demokratična ureditev nove Jugoslavije ter predstavniško zakonodajno telo Avnoj in drugi sprejeti sklepi pa postanejo tudi temelji našega bodočega socialističnega samoupravljanja.

Prehojena pot razvoja Jugoslavije do danes na temeljih revolucionarnih sklepov Avnoja pomeni razredno politično opredelitev za samoupravno pot, kot prevladujoči družbeni odnos, kjer delavci in občani neposredno odločajo o rezultatih svojega dela in o vseh družbenih zadevah.

K. G.

DELOVNI USPEHI DVIGUJEJO PRAZNIČNO RAZPOLOŽENJE

ZASTAVE NA DRAVI...

Velika zagnanost graditeljev in koordinacije dobaviteljev opreme, je omogočila, da je zadnja elektrarna na slovenskem delu Drave dočakala svoj veliki dan prav za praznik republike. Potem ko je bila uspešno izvedena sinhronizacija tudi drugega agregata in so opravili vse potrebne poskuse, je nova elektrarna — praznično darilo republikli — pripravljena za redno obratovanje.

Naj vihrajo zastave in pričajo o veselju graditeljev, ki so ta objekt zgradili v rekordnem času.

IZ VSEBINE:

- **Rekonstrukcija livarne jeklene litine** str. 3
- **Kriza na evropskem tržišču** str. 5
- **Spet bomo izvažali viličarje** str. 5
- **Obnovitve na Soriški planini** str. 6
- **Pri koroških Slovencih** str. 9
- **Začetek fotografskega in novinarskega tečaja** str. 10 in 11

DOBRI SKLEPI, KI NAJ NE BODO LE BESEDE

Kongres zveze sindikatov Slovenije, ki je bil v Mariboru, je zaključen. Naša sredstva javnega obveščanja so veliko pisala o delu delegatov in o nalogah, ki so sedaj pred nami. Verjetno pa ne bo odveč, če tudi mi zapišemo nekaj več o sklepih sindikatov, ki jih bomo morali vsi uresničevati in si prizadevati, da dobri in koristni dogovori ne bodo ostali le na papirju.

Med nalogami je Vinko Hafner v referatu na 9. kongresu omenil predvsem naslednje:

Uveljavljanje samoupravljanja kot temeljnega družbenoekonomskega odnosa bo tudi v prihodnje poglavitna naloga sindikatov. To pomeni zagotavljanje takšnega družbenega in ekonomskega položaja delavcev, da bodo le-ti v temeljni organizaciji združenega dela dejansko gospodarili s pogoji in rezultati svojega dela in opravljali celotno družbeno reprodukcijo.

Temeljne organizacije združenega dela je treba uveljaviti kot osnovne in najpomembnejše oblike združevanja dela delavcev in njihovega odločanja ter kot podlage samoupravnega organiziranja celotnega združenega dela.

Razvijati je treba različne oblike samoupravnega sporazumevanja in neposrednega odločanja delavcev ter v zvezi s tem izpopolnjevati in dosledno uresničevati sprejete samoupravne akte, zlasti samoupravne sporazume o združevanju dela delavcev v temeljni organizaciji združenega dela, oz. osnovah in merilih za oblikovanje in delitev dohodka in osebnega dohodka in osnovah plana.

Uveljavljati je treba takšno demokratično, učinkovito in razredno opredeljeno kadrovskega politiko, ki bo na eni strani zagotavljala odločilen vpliv delavcev v združenem delu in njihovih samoupravnih organov na vse kadrovske odločitve, na drugi strani pa bo omogočala kadrovanje zares sposobnih, ustvarjalnih in naši samoupravni socialistični ureditvi predanih ljudi.

Uveljavljanje delegatskega sistema v samoupravnih interesnih skupnostih, družbenih dejavnostih kot sredstva tako za uresničevanje svobodne menjave dela med delavci v materialni proizvodnji in delavci v družbenih dejavnostih kot tudi za usmerjanje teh dejavnosti v skladu s potrebami in možnostmi združenega dela.

Organiziranje družbenega izobraževanja delavcev oziroma njihovega usposabljanja za uspešno izvrševanje samoupravnih in družbenopolitičnih funkcij. Prav tako izpopolnjevanje sistema informiranja in uveljavljanje klubov samoupravljalcev kot oblike izmenjave samoupravnih izkušenj ter izobraževanja in formiranja samoupravljalcev.

V prizadevanjih za uspešen razvoj proizvodnih sil in krepitev materialne podlage združenega dela so naloge sindikata predvsem naslednje:

Izpopolnjevati mora sistem oblikovanja in delitve dohodka tako, da bo le-ta spodbuden za povečanje produktivnosti dela in racionalno gospodarjenje z družbenimi sredstvi in da bo skladen z določbami zakona o združenem delu.

Pospeševati mora različne oblike integracije in poslovnega povezovanja gospodarstva, ki bo temeljilo na resničnih interesih in samoupravnem odločanju delavcev v temeljnih in drugih organizacijah združenega dela in ki bo spodbujalo razvijanje dohodkovnih odnosov ter združevanje sredstev za skupne naložbe, racionalno delitev dela in skupno programiranje.

Uveljavljati mora svobodno menjavo dela med delavci v materialni proizvodnji oziroma gospodarstvu in delavci v družbenih dejavnostih.

Spodbujati mora čim tesnejše povezovanje znanstvenoraziskovalnega dela z delom in razvojem gospodarstva in družbenih dejavnosti.

Skrbeti mora, da bo celotna razvojna politika organizacij združenega dela, zlasti pa njihove investicijske odločitve, v skladu z varstvom zdravega življenjskega okolja.

Med drugimi pomembnimi družbenimi nalogami sindikata je Vinko Hafner naštel:

Prizadevanja sindikata za razvoj družbenega in osebnega standarda delavcev.

Krepitev ljudske obrambe in družbene samozaščite v združenem delu, ki so jih sindikati že doslej večinoma uspešno uresničevali.

Pri uveljavljanju družbene vloge sindikatov v političnem sistemu socialističnega samoupravljanja ter njihovi organizacijski in kadrovske krepitvi pa bo dejavnost sindikatov usmerjena v naslednje naloge:

Učinkovito in samostojno delovanje osnovne organizacije zveze sindikatov v temeljni organizaciji, kjer delavci združujejo svoje delo in sredstva in čedalje bolj odločajo o svojih življenjskih interesih. Pomembno vlogo pri tem imajo sindikalne skupine kot zelo ustrezna oblika neposrednega informiranja delavcev in oblikovanja njihovih stališč do vseh pomembnih vprašanj.

Okrepiti je treba organizirano prisotnost in vpliv sindikatov, v tem pa tudi delavcev v združenem delu, v krajevni skupnosti kot temeljni samoupravni skupnosti delavcev in občanov.

PRIPRAVLJAMO SE NA JAVNO RAZPRAVO

LJUBLJANA 2000

Na organizacijskem področju moramo vztrajati na variantnih predlogih, kjer se je potrebno dogovoriti, katera od vprašanj mora posamezna občina glede na interese še posebej poudariti, v okviru mesta pa je potrebno organizirati specializirane razgovore na posameznih področjih (npr. z znanstvenimi institucijami, univerzo itd.) ter se povezati z različnimi predstavništvi in strokovnimi društvi.

Poleg materialno gospodarskih vidikov moramo seveda opredeliti tudi tako imenovane družbene dejavnosti in jih izoblikovati v stališčih problemskih konferenc v okviru Socialistične zveze. Obravnavo problemov je potrebno razširiti tudi na družbeno-politične organizacije, tako da bo akcija tekla čim bolj kompleksno.

Glede na to, da so stvari različnega pomena za mesto ali občino, je potrebno problematiko natančneje opredeliti, vse to pa uskladiti z razvojem Ljubljane v okviru Slovenije in Jugoslavije ter z mednarodno delivijo dela.

Pri obravnavi projekta »Ljubljana 2000« moramo prikazati razsežnosti alternativnih in odprtih vprašanj, na podlagi katerih bi v javni razpravi skušali doseči dokončne opredelitve. Le tako bo lahko razvojni projekt Ljubljane boljši in bo lahko odgovarjal na vprašanja, kakšen naj bo samoupravni razvoj Ljubljane danes in v prihodnje, ter kako bo z združevanjem dela in sredstev ter s politiko kreditiranja. Tudi v projektu »Ljubljana 2000« ostaja Ljubljana administrativno, kulturno, bančno, univerzitetno in gospodarsko središče Slovenije. Ob tem pa mora Ljubljana postati tudi razvitejšo mesto med najbolj razvitimi mesti v Jugoslaviji. Seveda pa so pogoj za to doseženi primerjalni kazalci stanja in razvoja, kjer bo potrebno v prvi vrsti posvetiti veliko pozornost razčiščevanju prostorskih, urbanističnih ter strukturalnih opredelitev.

V razvoju Ljubljane obstaja dilema, ali se v izhodišču planiranja v projektu »Ljubljana 2000« zajame samo pet ljubljanskih občin ali več (npr. Grosuplje, Kamnik, Domžale, Vrhnika), kar bi bilo z družbenoekonomskega in prostorskega vidika nujno potrebno. Ljubljano je potrebno načrtovati kompleksno. V Ljubljani in njeni okolici je potrebno opredeliti prostor in pogoje za intenzivnejšo temeljno (osnovo) gospodarstvo, verjetno pa bo potrebno tudi še točneje opredeliti gospodarske panoge in demografsko rast prebivalstva ter razširiti prostor za bodoče gospodarske zmogljivosti. V analizah moramo izhajati iz osnov 10-letnega cikličnega razvoja, jih pretehtati in na podlagi tega izdelati popravke za nadaljnji razvoj v okviru realnih možnosti. Iz raziskav sledi, da bo naravni prirastek prebivalstva v Ljubljani višji, kot je bilo prvotno predvideno, tako da bo imela Ljubljana v letu 2000 verjetno že 500 tisoč prebivalcev, pri čemer nikakor ne smemo pozabiti tudi na razvoj v vseh infrastrukturnih objektih (voda, energija, promet itd.). S tem se seveda zastavlja tudi vprašanje prostora, razmestitve objektov ter odpiranja Ljubljane v širši prostor.

Posebna kategorija je gospodarski razvoj in zaposlovanje, kjer kljub pomembnim rezultatom v preteklem obdobju nismo

AFORIZMI

— Nekateri naše odločitve me spominjajo na kavbojke. Potrebne so »flikanja«.

— Mojo odsotnost sem planiral na nekaj delov, moj šef pa jo je splaniral samo za enkrat. Ampak dobro!

Pera Srečković

Da bi razprava potekala čim bolj usklajeno in sistematično, je potrebno razpravo o razvoju Ljubljane izpeljati v vseh osnovnih celicah samoupravnega organiziranja. K razpravi, ki mora potekati organizirano in jo je potrebno zaključiti do konca meseca novembra, je potrebno pristopiti tako resno, kot pri konkretnih akcijah ob drugem samoupravnem prispevku za izgradnjo družbenih objektov v Ljubljani. Temeljno gradivo za razpravo, katere nosilka je SZDL, je dokument »Ljubljana 2000«, stališča MK ZKS Ljubljana in uvodna beseda predsednika skupščine Marjana Rožiča julija letos v Skupščini mesta Ljubljane.

dosegli planiranih vrednosti. Prav tako bo potrebno v prihodnje razvijati tudi smisel za tehnični razvoj in za smotrno organizacijo prostega časa ter za višji družbeni in osebni standard. Posebno pozornost bomo morali posvetiti tudi industriji, ki se v primerjavi z drugimi panogami gospodarstva prepočasno razvija. Gospodarstvo bo potrebno usmerjati v ožje specializacije in v mednarodno delitev dela. Enako velja tudi že za doslej znane deficitarne gospodarske dejavnosti, kot so obrt, gostinstvo, turizem in preskrba z živili ter za razvoj kmetijstva, ki ga je potrebno opredeliti prostorsko, programsko in proizvodno.

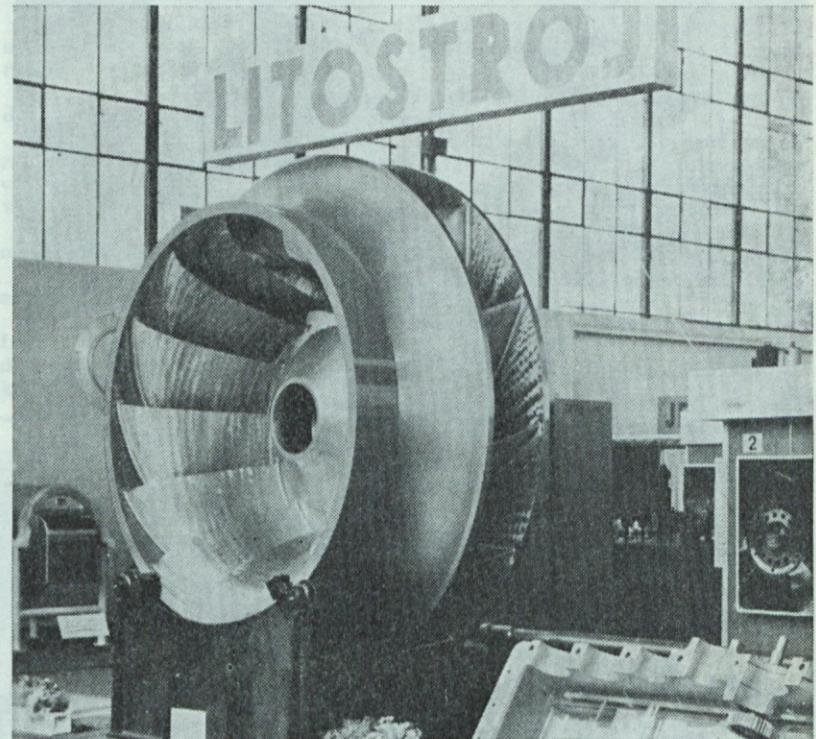
Bodoči razvoj bo na podlagi splošnega standarda terjal tudi hitrejši razvoj osebnega standarda. Veliko skrbi bo potrebno posvetiti razvoju negospodarskih dejavnosti, saj bo potrebno zaradi socialnih razlik prebivalstva omogočiti vsem normalen razvoj pri zdravstvu, v socialni, pri izobraževanju in drugim. Enako velja tudi za problematiko zaposlovanja, kar se v veliki meri odraža v strukturi zaposlovanja v gospodarstvu in družbenih dejavnostih, saj že danes opažamo preveč razvejano administracijo.

Nenazadnje je pomemben razvoj Ljubljane tudi v prostorskem širjenju in v stanovanjski izgradnji. Republiška resolucija

predvideva sistematično krepitev in graditev mestnih središč, ki bodo pokrila z gospodarskim razvojem ves slovenski prostor. Na območju Slovenije in SFRJ bo potrebna razmejitev predvsem po regijah. Usklajevati bo potrebno zemljiško politiko in urbanizacijo prostora ter zavestno oblikovati urbane člene po pasovih, kot so: Podutik, Koseze, Črnuče, Notranje gorice itd. Za Ljubljano je pomemben tudi problem Barja, katerega naj bi pretežno uporabljali za kmetijstvo, turizem in nizke gradnje, vsekakor pa potrebuje Ljubljana tudi več zelenih površin in boljše opremljenost nekaterih urbanih členov. Doseči moramo zdrave pogoje za bivanje in delo v neonesnaženem in nerazvrednotenem okolju. Razvoj Ljubljane zahteva tudi gradnjo novih stanovanj, ki jih projekt predvideva 7000, pomembno pa je tudi razmerje med družbenimi in zasebnimi gradnjami, ki naj bi bilo v razmerju 70:30% enako pomemben pa je tudi sistem financiranja stanovanjske izgradnje, komunalne opremljenosti stanovanjskih sosesk in opremljenosti v krajevni skupnosti.

Vse to so odprta vprašanja, ki se morajo obravnavati v javni razpravi, zanje je potrebno najti najustreznejše rešitve in jasno opredeliti nosilce projekta.

M. H.

... in prvi kilovati iz Zakučca

Ni slučaj, da je bil prav pred praznikom sinhroniziran tudi prvi agregat doslej najmočnejše litostrojske turbine, izdelane za drugo fazo HE Zakučac. Pogodba za dobavo dveh Francisovih turbin je bila podpisana komaj nekaj mesecev za Srednjo Dravo II. in le nekaterim nepremostljivim zadržkom lahko pripšemo, da obe elektrarni ne bosta začeli obratovati istočasno.

Litostroj je dobavil kompletno turbinsko opremo za obe elektrarni in s tem izpolnil pomemben del velike naloge, zakaj bi tega ne bili veseli tudi mi!

ETO

X. KONGRES ZSMS

Delovni dogovor mladih

DELEGATA X. KONGRESA ZSMS SVA BILA IZ NAŠE DELOVNE ORGANIZACIJE ANTON ANDERLIČ (TOZD MONTAŽA), SEKRETAR KOORDINACIJSKEGA SVETA ZSMS TITIVI ZAVODI LITOSTROJ IN CIRILA ROZMAN (DS PFSR), PREDSEDNIK KOORDINACIJSKEGA SVETA TITIVI ZAVODI LITOSTROJ.

Kongres je bil od 12. do 14. oktobra v Novi Gorici. Delegati smo bili ob prihodu v Novo Gorico deležni velike pozornosti prebivalcev. Zbirališče je bilo v hotelu Argonavti, kjer je vsak delegat najavil svoj prihod in sprejel kongresno značko, lepo mapo, mladinski dnevnik in dokumente za X. kongres ZSMS. Delegati smo se prvi dan dopoldne udeležili slavnostne položitve temeljnega kamna za dijaški dom v Novi Gorici.

V slovesno okrašenem kongresnem dvoranu se je začelo plenarno zasedanje. Kongresa so se udeležili tudi številni gostje: Franc Šetinc, Mitja Ribičič, Milan Kucan, Vlado Janžič, Miloš Prosenec, Ivanka Vrhovšek, Franc Tavčar-Rok, Vinko Hafner, Anton Vratuša, Vida Tomšič, Lidija Šentjurc, Ivan Maček, Marjan Brečelj, Branko Jerkič, Vilma Pirkovič-Bebler, Ibrahim Spahič, delegacije predsedstev ZSM iz bratskih pokrajin in republik, mladi iz zamejstva in nosilci spomenice iz leta 1941.

Ob pričetku kongresa smo prejeli pozdravni brzojav tov. Edvarda Kardelja in več kot 250 pozdravnih brzojavk od OO ZSMS, občinskih konferenc ZSMS, JLA in posameznikov. Delegati smo se posebej zahvalili za pozdrave tov. Kardelja in mu poslali zahvalno pismo. Kongres je po uvodnem govoru tov. Ljuba Jasniča sprejel poslovnik in dnevni red kongresa ter izvolil organe kongresa. V nadaljevanju sta kongres pozdravila tudi predsednik republiške konference tov. Mitja Ribičič in predsednik konference ZSM Jugoslavije Azem Vlasi.

Po končanem zasedanju smo se delegati udeležili slovesne otvoritve kongresa pred stavbo Skupščine občine Nova Gorica, kjer so nam prebivalci Nove Gorice in okolice priredili kulturni program.

Drugi dan je kongres nadaljeval svoje delo v petih komisijah:

1. Komisija za družbenoekonomske odnose.
2. Komisija za politični sistem socialistične demokracije.
3. Komisija za vzgojo in izobraževanje, kulturo in znanost.
4. Komisija za interesne dejavnosti mladih.
5. Komisija za mednarodne odnose.

Komisije so končale svoje delo, zaradi izredne dejavnosti, približno ob 20.30 in se delegati zaradi tega niso mogli udeležiti gledališke predstave »Balada o trobenti in oblaku« v izvedbi Primorskega dramskega gledališča.

V delu komisij je bilo ocenjeno, da je imel referat vsak drugi

delegat. Naš referat o delu koordinacijskega sveta ZSMS je bil oddan v pisni obliki, ker je bila komisija za družbenoekonomske odnose v veliki časovni stiski. Oba delegata iz Litostroja sva delala v tej komisiji. Komisija za družbenoekonomske odnose je ocenila, da smo bili mladi premalo vključeni v razpravo pri sprejemanju planov v delovnih organizacijah in krajevnih skupnostih ter, da se nova organiziranost v kmetijskih organizacijah na osnovi zakona o združenem delu prepočasno uveljavlja.

Pred večerjo je bil propagandni tabor s prikazom taboriške dejavnosti in nočni tek po ulicah Nove Gorice, po večerji pa kulturna predstava za delegate, banket, modna revija in sprejem delegatov pri predsedniku Skupščine občine Nova Gorica.

Vsi delegati in gostje smo prejeli lično izdelane spominke, ki so jih na pobudo občinske konference ZSMS Nova Gorica prostovoljno izdelali mladi iz OO ZSMS GOSTOL iz Gorice. Izdelali so tisoč pepelnikov iz litnega železa. Na pepelniku je plastično upodobljena vrtnica — simbol mesta Nova Gorica z napisom X. kongres ZSMS Nova Gorica 1978. Mladi iz tovarne Cicibai pa so za delegate in goste izdelali tisoč lesenih znakov X. kongresa ZSMS v pomanjšani obliki, podobni tistim, ki so v dnevi pred in med kongresom

ZSMS v šestdesetih slovenskih občinah opozarjali na zbor slovenske mladine.

V soboto je bilo sončno in toplo jutro. Iz zvočnikov so odmevale borbene pesmi, na ulicah pa je bilo vse polno ljudi. Začel se je tretji, zaključni dan desetega kongresa ZSMS.

Komisije so delegatom in gostom podale poročila o svojem delu. Delegati so potrdili sprejem teh poročil, razrešnico starim organom republiške konference ZSMS II. mandata po IX. kongresu ZSMS, predlog statuta ZSMS in njegove dopolnitve ter resolucijo X. kongresa ZSMS.

V nadaljevanju smo izvolili naše novo vodstvo ZSMS. Za predsednika je bil izvoljen BORIS BAVDEK, rojen 10. 11. 1950, diplomirani pravnik iz Kranja, za podpredsednico VIDA MIKUŽ, rojena 19. 3. 1951, administratorica iz Nove Gorice in za sekretarko NEVENKA GRGIČ, rojena 20. 3. 1954, pravica iz Maribora.

Po izvolitvi novega vodstva smo izvolili tudi delegate za X. kongres ZSM Jugoslavije.

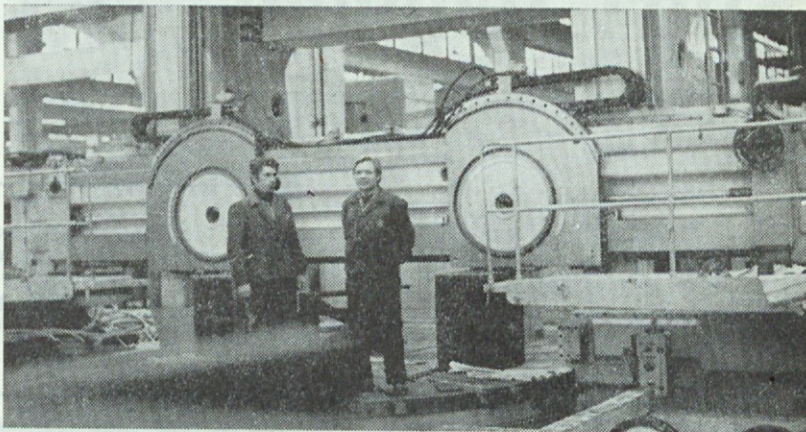
V imenu novega vodstva se je tov. Boris Bavdek zahvalil za zaupanje predsedniku republiške konference ZSMS.

Zaključno besedo je imel tov. Ljubo Jasnič. Maja Pavlin, študentka medicinske fakultete, predsednica komisije za kulturo pri občinski konferenci ZSMS Nova Gorica, nam je prebrala pozdravno pismo, ki smo ga delegati X. kongresa ZSMS poslali tov. TITU.

Ob spontanem petju »Druže Tito, mi ti se kunemo«, je deseti kongres zaključil svoje delo, še dolgo zatem pa je dvoranu zapolnjevalo skandiranje »TITO, PARTIJA, MLADINA — AKCIJA«.

Cirila Rozman

OB 61-LETNICI OKTOBRSE REVOLUCIJE

Monterja iz Sovjetske zveze pred strojnico, ki jo v Litostroju montirata (Foto: Zlebnik)

Majhna slovesnost v TOZD IVET

Oktobra letos sta prišla v Litostroju dva monterja iz Sovjetske zveze z nalogo, da montirata novo nabavljeno dvostebno pokončne (karusel) strojnico z velikostjo premera 4000 mm. To sta specialisti petinštiridesetletni električar Peter Kuznjecov in devetinštiridesetletni mehanik Nikolaj Kisljakov, oba iz zavoda obdelovalnih strojev KOLOMNA, okraj Moskva.

S SZ imamo že dobro razvito obojestransko sodelovanje predvsem v blagovni menjavi, zato so taki obiski monterjev v naši tovarni precej pogosti. Prvič pa se je zgodilo, da so bili sovjetski monterji v Litostroju prav v času praznovanja oktobrske revolucije. Oba monterja sta nameravala v tem času za 2 dni odpotovati v Beograd, kjer bi z ostalimi sovjetskimi državljani praznovala obletnico oktobrske revolucije. Omeniti velja, da ima v SZ ob tem jubileju dva prosta dneva, vendar pa sta monterja ob tem prazniku zaradi

nujnosti in važnosti tega dela ostala v Litostroju in prilagodila svoje delo našim razmeram.

Upoštevali njuno razumevanje za čim hitrejši zaključek montaže stroja, je vodstvo tozda IVET 7. novembra med malico organiziralo z obema monterjema kratko srečanje. Pridružili so se jim tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij tozda, priložnostni govor pa je imel direktor TOZD IVET, dipl. inž. Anton Zupančič. Čestital jima je ob prazniku in jima zaželel veliko uspehov.

V kratko odmerjenem času so prisotni Litostrojčani povedali, da je večina njih že obiskala SZ, zato tudi ni bilo težko najti prijateljskega stika v prisrčnem in zanimivem pogovoru. Že na obrazih naših sotovarišev je bilo opaziti, da sta počaščena, ker smo se ju spomnili ob tej obletnici, kar sta izrazila tudi v svojem zahvalnem nagovoru.

A. Levstek

Rekonstrukcija v livarni jeklene litine

Urvež okoli livarne jeklene litine, kjer naj bi v prihodnjih letih zrasle nove hale livarne, čistilnice in strojne obdelave težkih ulitkov je znak, da so se dela na rekonstrukciji že prevesila v tisto fazo, ko bomo lahko opazovali stvarne učinke pri realizaciji še ene od načrtanih investicij v tem srednjeročnem obdobju. Po ureditvi problematike financiranja z Jugobanko se je delo premaknilo v konkretne akcije, ki naj predvsem zagotovijo, da bo celotna rekonstrukcija zaključena v dogovorjenih rokih.

Zaradi vedno bolj očitnih potreb po težkih ulitkih pri ustvarjanju skupnih proizvodov Litostroja, je bilo že dogovorjeno, da je potrebno vse akcije v zvezi z rekonstrukcijo livarne jeklene litine voditi tako, da bi prvotno postavljene roke lahko premaknili bliže sedanjosti in bi po možnosti pričeli z gradbenimi deli že v letu 1979. Na ta način bi lahko livarno dogradili in pričeli s poskusnim obratovanjem že leta 1981. Sedajni potek že opravljenih akcij je skladen s tako postavljenimi roki. Zaradi pospešitve dela smo se tudi dogovorili, da prevzame skrb nad izvedbo investicijskega programa TOZD PUM ob sodelovanju ostalih iz naše delovne organizacije, zlasti še tozde IVET in DS PFSR.

Ob zaključni finančni konstrukciji in rešenih vprašanjih v zvezi z investicijskim elaboratom smo v TOZD PUM največjo skrb posvetili urejanju takšnih samoupravnih povezav z nekaterimi, že do sedaj velikimi naročniki naših ulitkov, ki bi skozi interes za izgradnjo nove livarne težkih jeklenih ulitkov opredeljevale dolgoročno medsebojno sodelovanje po zaključitvi izgradnje inve-

sticije. V ta namen smo imeli konkretne razgovore z delovnimi organizacijami MINEL iz Beograda, JUGOTURBINO iz Karlovca in SLOVENIJA CESTAMI iz Ljubljane. Vsi ti razgovori so pokazali, da tak interes obstaja, da so navedene delovne organizacije pripravljene ta interes potrditi tudi z določenim deležem pri vlaganju sredstev v investicijo, zlasti pa želijo dolgoročno, samoupravno dogovorjeno sodelovanje pri preskrbi z ulitki. Skladno s tem dogovorom bo naša pravna služba pripravila osnutek samoupravnega sporazuma za razpravo na zborih delavcev pri nas in v omenjenih delovnih organizacijah.

Za spremljanje in izvedbo investicijskega programa je bila imenovana strokovna skupina, ki jo predstavljajo delavci TOZD PUM, TOZD IVET in DS PFSR. Glede na bistveno spremenjene roke izgradnje je svoje delo posvetila predvsem tistim opravilom, ki so potrebna v zvezi s pridobitvijo lokacijske in gradbene dokumentacije. S tem v zvezi se je povezala s Projektnim ateljejem iz Ljubljane in že zagotovila, da se problematika

ureja tudi na Ljubljanskem urbanističnem zavodu. Vzporedno s tem so stekle tudi že prve akcije v zvezi z izdelavo gradbenega projekta in urejanjem tistih podatkov, ki so potrebni pri javnem razpisu za nabavo glavne opreme. Pri tem velja poudariti veliko pripravljenost tozda PRODAJA in tozda IRRP pri vseh vprašanjih v zvezi z opremo, ki bi jo lahko izdelovali doma. Taki razgovori so že tekli v zvezi s problematiko transportnih sredstev, zlasti industrijskih žerjavov, pri katerih gre vsaj pri določenem številu za posebne izvedbe, ki jih terjajo varnostni razlogi in težki delovni pogoji v livarniških obratih.

V dosedanjih razpravah smo poudarjali potrebo, da vso dotrajano opremo nadomeščamo z novo, ki pa bo lahko smiselno in funkcionalno služila tudi po izgradnji novih stavb. Taka rešitev je na primer pri novozgrajeni napravi za regeneracijo peska. Še bolj očitna je primer gradnje temeljev za nov čistilni stroj KOM 2. Lokacija stroja se zdi glede na sedanje zgradbe in sedanji proces pretoka ulitkov nepoučenemu gotovo neprimerna, saj je daleč izven dosega žerjavne proge in močno oddaljena od sedanje čistilnice. V resnici pa so temelji postavljeni tam, kjer bo bodoči vogal nove hale oblikovalnice težkih jeklenih ulitkov.

Okoli stavb sedanje livarne že nekaj časa vidimo delavce z velikim vrtnim strojem. To so delavci Geološkega zavoda iz Ljubljane, ki bodo vzdolž bodočih temeljev novih zgradb napravili čez 20 vrtnih globokih 12 metrov zaradi analize nosilnosti

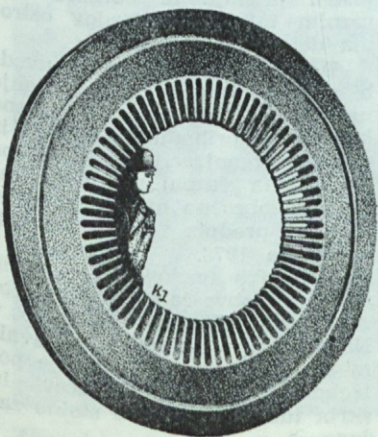
tal, ki predstavljajo enega glavnih podatkov pri izdelavi gradbenega projekta.

V tozdu PUM se ob teh akcijah pripravljamo še zlasti na to, da bomo lahko ob načrtovanih gradnjah in drugih delih ne samo obdržali sedanji obseg proizvodnje, ampak ga skladno z načrtanim planom za to srednjeročno obdobje celo povečevali. Prav gotovo bo to nadvse zahtevna naloga, saj bomo morali proces proizvodnje prilagajati vsem motnjam zaradi gradbenih del, zlasti pa ustrezno spreminjati proizvodne poti. Z enotnim prizadevanjem vseh bomo gotovo uspeli.

Vzporedno s tem pa smo se začeli ukvarjati še z enim vprašanjem. Za nove kapacitete bomo potrebovali tudi veliko število ustrezno izobraženih kadrov. Zato smo v povezavi s KSS in Izobraževalnim centrom že opredelili naše potrebe in tudi definirali, kdaj bomo te kadre potrebovali. Velja poudariti, da bo v novi livarni več mehaniziranega in manj ročnega dela, zato so naše zahteve po kadrih usmerjene predvsem na kvalificirane delavce modelarske, livarske, ključavničarske in strgarske stroke. Opozorili pa smo tudi na potrebo po ustreznih kadrovski zasedbi v tozdu IVET, da bo le-ta kos povečanim nalogam.

Ob razpravah o rekonstrukciji livarne jeklene litine malokrat omenjamo, da je skladno z njo, predvideno tudi ustrezno povečanje zmogljivosti in opremljenosti modelne mizarne. Vprašanje prostorske problematike je pri tem tesno povezano z urejanjem problematike tozda IVET in sprotitvijo nekaterih prostorskih zmogljivosti povezanih z investicijsko izgradnjo Litostroja kot celote. Ta vprašanja bomo reševali sproti glede na konkretne možnosti, vendar pa v skladu z opredeljenimi načrti in potrebami.

Dipl. ing. Stane Bradeško

Stari tehnični načrti spet v Škofji Loki

Tovarno v Škofji Loki je ustanovil švicarski državljani G. F. Schneider leta 1922, to je ob razpadanju strojnih tovarn in livarn v Ljubljani, kjer je bil dotlej sam zaposlen. V Škofji Loki je nadaljeval z izdelovanjem vodnih turbin, s čimer se je ukvarjal že v Ljubljani in tako podaljšal zgodovinsko nit izdelovanja te vrste strojev na Slovenskem, ki sega nazaj prav do leta 1848.

V obdobju med obema svetovnjima vojnima naša dežela še ni bila preprežena z električno mrežo, ki bi prinašala luč in pogonsko moč v vse kraje. Urejeno preskrbo z električno energijo so imela le večja mesta. Zato so si premožnejši podeželani omislili svoje hidroelektrarne, za katere je bilo pogonske moči več kot dovolj. Zanje so bile potrebne manjše vodne turbine po 10 do 20 konjskih moči, včasih manj, včasih nekoliko več. Turbine istih moči pa so bile potrebne tudi za neposredni pogon mlinov in žag, ki jih je bilo po naši deželi na pretek.

Tako je zacvetela proizvodnja malih turbin. Tovarna v Škofji Loki jih je do leta 1946 izdelala 355, s skupno močjo približno 7000 KS.

Gledano z današnjimi očmi to število ne pomeni mnogo. V resnici pa je treba za ta proizvodni uspeh malemu delovnemu kolektivu, ki ni nikoli štel preko 30 delavcev, pripisati nenavadno visoko proizvodnost, še posebno, če upoštevamo, da so poleg turbin hkrati še izdelali 120 regulatorjev vrtilne hitrosti in mnogo zapornic ter strojne opreme za žage in mlince, kot so transmisijske gredi, ležaji in jermenice. Tako visoka proizvodnost je posledica minimalne fluktuacije delavcev, njihove izredne uigranosti v skupinsko delo, izostrenega občutka za potrebo kvalitetnega dela in tipizacije domala vseh proizvodov, ki so sodili v program te tovarne.

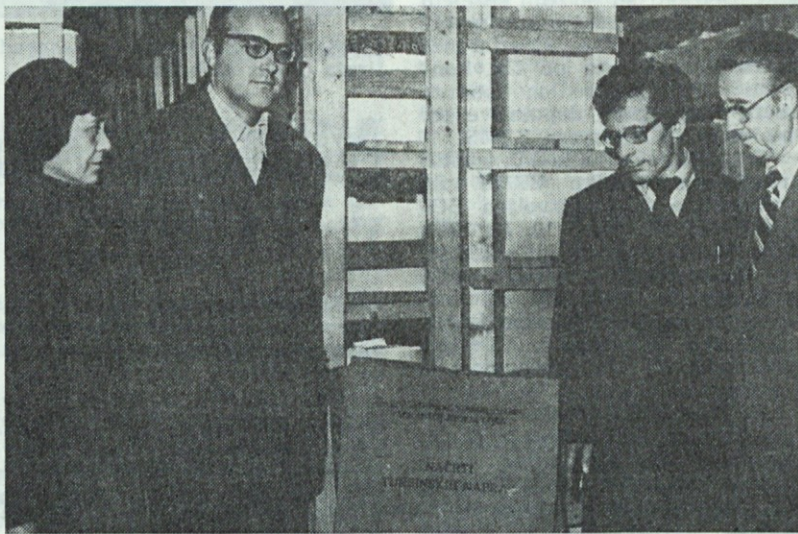
Francisove turbine so bile npr. razporejene v 6 hitrostnih razredov z označbami LLL, LL, L, N, S in SS. Vstopni premeri gonilnikov so se razlikovali med sabo po 25 ali 50 mm, pri čemer so imele turbine v jašku z vodoravno gredjo vstopne premere gonilnikov od 250 do 800 mm, z navpično gredjo 300 do 1450 mm in turbine s spiralnim okrovom od 225 do 425 mm.

Peltonove turbine je tovarna v Škofji Loki izdelovala v 13 velikostih z osnovnimi premeri gonilnikov od 150 do 600 mm in s po eno ali dvema šobama. Avtomatski regulatorji so obsegali 6 tipiziranih izvedb z delovnimi zmogljivostmi od 5 do 125 kpm, za zapornice pa so imeli izdelanih 8 različnih dviznih mehanizmov. Vsa ta oprema je bila zasnovana v Škofji Loki, brez vsakršnih licenc ali posnemanja tujih izvedb.

Zanimivo je, da so bile izvirne tudi hidravlične oblike gonilnikov, laboratorijsko pa vendar niso bile preizkušene! S turbino je bil kupec zadovoljen, če je ustrezala namenu, ki ga je vodil k nakupu. Ob prevzemanju montiranih strojev zato ni bilo nobenih posebnih meritev. Reklamacij ni bilo. Avtorju članka je znan en sam primer, ko je imel gonilnik visoke hitrosti nekoliko premalo moči.

Tipizacija opreme je bila gospodarsko ne samo upravičena, temveč tudi nujna, ker so se na ozkem področju postopkov in padcev, za katere so izdelovali turbine, zahteve po turbinah iste velikosti pogosto ponavljale. Na večkratno uporabo enake turbine pa je lahko vplivala tudi tovarna, saj je sama izdelovala gradbene projekte celotnih turbinskih naprav, bodisi novih, bodisi modernizacij zastarelih mlinskih koles.

24. oktobra 1978 smo iz centralnega arhiva LITOSTROJA predali muzeju Škofja Loka v varstvo tehnične risbe nekdanje Tovarne vodnih turbin v Škofji Loki. Risbe, ki so zgodovinskega pomena za loško gospodarstvo in slovensko strojništvo, smo vrnili kraju, kjer so nastajale v letih 1922 do 1946.

Staro tehnično dokumentacijo smo ob majhni slovesnosti predali v Loški muzej (Foto: J. Zlebnik)

Tovarna vodnih turbin v Škofji Loki je ob ustanovitvi LITOSTROJA leta 1946 postala njegova podružnica in se spomladu 1949 preselila s stroji in ljudmi v novo tovarno v Ljubljano. Tako so prišle v LITOSTROJ iz Škofje Loke tudi vse tehnične risbe. Sedaj smo jih imeli v škojeloškem arhivu, ki sodi k Loškemu muzeju. Zanj je risbe prevzel tovariš Franc Štukl, predal pa jih je vodja splošne operative LITOSTROJA tovariš Vasja Krefc ob sodelovanju vodje našega centralnega arhiva tovarišice Jožice Snoj in predstavnika IRRP, ki sta arhiv pripravila za predajo.

Načrte smo pred predajo uredili. Blizu 1000 ponudbenih in izvedbenih projektov turbinskih

naprav, risanih s tušem na transparentu, smo razporedili po letih in dodali abecedni seznam, da je mogoče hitro ugotoviti, pod katerim letom so odloženi posamezni projekti. Delavniških risb v tovarni v Škofji Loki niso imeli oštevilčenih. Te risbe, ki so prav tako risane s tušem, smo zato v LITOSTROJU označili s tekočimi številkami od 1 do 1363. Vložili smo jih v 141 map, na katere smo napisali vsebino in tekoče številke risb v mapi. Seznam map po njihovih tekočih številkah in vsebini je bil sestavni del predajno prevzemnega zapisnika.

Tako je LITOSTROJ poravnal moralni dolg svojemu strokovne-

PRED 30 LETI

Pred tridesetimi leti je bila vsa Jugoslavija eno samo veliko gradbišče, na katerem so vsi, od delovnih organizacij in mladine do organizacij Oslobojilne fronte tekmovali v tem, kdo bo čim več prispeval k izgradnji in obnovi naše države.

V teh oktobrskih dneh 1948. leta se je tekmovanje preneslo tudi na predkongresno obdobje Enotnih sindikatov Jugoslavije.

BORBA iz Beograda je v tem času objavila obširen članek z naslovom »Litostroj preko plana«, v katerem so med drugim objavili tudi naslednje:

»Na tekmovaljih v počastitev kongresa Enotnih sindikatov Jugoslavije je delovni kolektiv Titovih zavodov Litostroj dosegel dobre rezultate. Na proizvodnih delovnih mestih so dosegli 875 novih tehničnih norm, s čimer so odslej že za 25 odstotkov presegli zastavljene obveznosti. Delavci v livarni so že presegli plan za 30 ton in se obvezali, da bodo do kongresa sindikatov presegli plan še za nadaljnjih 40 ton. V podjetju samem pa so se tudi zavzeli, da bodo še bolj povečali skrb za človeka. Prvi korak k temu je že zagotovitev 40 stanovanj za delavce, 16 pa jih je že dobilo nova stanovanja.«

(Povzeto po BORBI)

Kako z novimi dovolilnicami?

Da bi omejili neopravičene izhode iz delovne organizacije in točno opredelili vrste posameznih izhodov in odsotnosti, uvajamo nove dovolilnice, s katerimi bomo zamenjali dotedanje.

Nove dovolilnice so za razliko od starih le za enkratno uporabo in so veljavne le skupaj s tovarniško izkaznico, ki jo je dolžan delavec pokazati vratarju pri izhodu iz tovarne. Po različni barvi dovolilnice ločimo tudi njen namen uporabe:

— **Dovolilnica rdeče barve** se izda delavcu za izhod iz DO z namenom, da izven DO opravi služben opravil (tega lahko opravlja le po nalogu pristojnega vodje).

— **Dovolilnica rumene barve** se izda delavcu za izhod iz DO zaradi osebnih potreb, kar se lahko obračuna kot opravičeno plačano ali opravičeno neplačano odsotnost.

Dovolilnica je obračunski dokument in dokument o prisotnosti na delu, zato se podatki o odsotnosti prenašajo na žigšno kartico. Izhodi in izostanki se lahko evidentirajo in obračunajo kot: SL — službeno, B — bolniška, OP — opravičeno plačano, ON — opravičeno neplačano, NN — neopravičeno neplačano.

OP — Delavec v tem primeru izgubi:
— težavnostni dodatek,
— stimulacijo,
— minulo delo,
— stalnostni dodatek,

radio GLAS Ljubljane

Dve leti dela

Navada je že, da se ob jubilejih spomnimo svojih sodelavcev in napišemo nekaj več o njih. Lokalna radijska postaja Glas Ljubljane prav sedaj praznuje dve leti svojega dela. Čeprav je ta jubilej še skromen, kaže radijska postaja Glas Ljubljane že trdne koncepte svojega programa, ki postaja vedno boljši in vedno bolj priljubljen med ljubljancami.

Skoraj od vsega začetka pa teče tudi uspešna povezava med sodelavci te radijske postaje in našim informativnim centrom. To daje ljubljancam možnost, da zvedo več o delu, razvoju in uspehih Litostroja, po drugi strani pa vas želimo tudi mi seznaniti z delom naše najmlajše radijske postaje, s katero nas ne vežejo le službene, temveč tudi prijateljske vezi.

Glas Ljubljane si je v dveh letih ustvaril svoj krog poslušalcev in tistih, ki se redno oglašajo s svojimi mnenji in predlogi. V tem času so si uspeli pripraviti tudi vse potrebno za svoj lastni studio. Oddajati je začel 8. novembra na valovni dolžini UKV 89,3 MHz in na srednjem valu 222 metra. To je ista valovna dolžina, kot jo ima radio Student, v njegovem studiu potekajo tudi oddaje Glasa Ljubljane. Spored, ki vsako popoldne traja tri ure, se ukvarja z ljubljansko vsakdanjostjo in je popestren z izbrano »vročo temo« — z dogodkom dneva, torej tistim, ki v tem trenutku najbolj zanima, pesti, jezi ali pa tudi veselo preseneča ljubljance. V svojem programu pa skuša ta radijska postaja zajeti tisti življenja, delovni in utvarjalni krog slovenskega ozemlja, ki se dnevno v tej ali oni obliki pretaka skozi Ljubljano. To je obenem tudi mesto, ki nima le »slovenskega življenja«, ampak živi tudi lastno življenje, tesno povezano s širokim zaledjem proti Notranjski, Gorenjski, Dolenjski in tja proti Kamniškim planinam ter dolini Save.

Ob začetku oddajanja je imel Glas Ljubljane le štiri sodelavce, danes pa jih dela že dvanajst, ob tem pa v prostor, velik 25 kvadratnih metrov, nenehno prihajajo tudi številni zunanji sodelavci. Zato ni nič čudnega, če si delavci z radijske postaje v prvi vrsti želijo večje in primernejše prostore za delo. Na ta način bi lahko zelo hitro usposobili tudi svoj lastni studio in se pričeli z avizom »Hej brigade!« oglašati tudi zjutraj in zvečer. To pa ni le njihova želja, ampak prav gotovo tudi potreba ljubljancev, ter vseh, ki v tem mestu živijo, delajo in ustvarjajo.

M. H.

mu predhodniku po veji turbinske proizvodnje in Loškemu muzeju predal gradivo, ki ni samo važno za zgodovino loškega gospodarstva, temveč za celotno našo strojogradnjo: tovarna v Škofji Loki je bila člen v neprekinjeni verigi izdelovanja vodnih turbin na Slovenskem, ki je dolga že 130 let.

V predanem arhivu žal po-

grešamo risbe za kompresorje, vbrizgalne ventile, kondenzatorje in druge sestavne dele hladilnih naprav, ki jih je tovarna v Škofji Loki pričela razvijati in izdelovati okrog leta 1930. Verjetno so te risbe že zelo zgodaj našle pot v MOTOR, predhodnika današnje LTH. (Loška tovarna hladilnikov).

L. Šolc

Če delavec naknadno v smislu predpisov ne predloži opravičila oz. potrdila, se šteje njegov izostanek za neopravičen izostanek z dela in se obračuna kot NN.

Zaradi točne kontrole opravljenih nadur uvajamo evidenco s posebnim obrazcem »Nadurno delo«, ki ga podpiše pristojni vodja en dan pred opravljanjem nadurnega dela za dela proste dneve oz. isti delovni dan.

Obrazec »Nadurno delo« istočasno služi kot dovolilnica za vstop v delovno organizacijo za delavce, ki imajo tovarniške izkaznice modre ali rumene barve.

Čas prihoda in odhoda iz delovne organizacije na obrazec vpisuje vratar. Izjemoma vpiše čas prihoda pristojni vodja, ki da nalog za opravljanje nadurnega dela.

Obrazec »Nadurno delo« ostane ob odhodu delavca iz delovne organizacije pri vratarju, ker organizacijska enota Zavarovanje v skladu z organizacijskim predpisom predaja te obrazce ustrezni tajništvu tozgodov oz. oziroma delovne skupnosti.

Delavci so dolžni kljub uvedbi novega obrazca za opravljanje nadurnega dela žigosati žigšno kartico ob prihodu in odhodu iz delovne organizacije, kajti le oba dokumenta skupaj sta lahko osnova za obračun nadurnega dela.

Novi predpis začne veljati 1. decembra 1978.

Tajništva tozgodov oz. delovnih skupnosti obveščamo, naj potrebno število obrazcev dvignejo v Nabavi, ki v skladu z veljavniimi določili zagotovi tiskanje potrebne števila obrazcev in skrbi tudi za kasnejšo stalno zalogo.

P. D.

Kriza na evropskem tržišču

Krize rastejo na osnovi dejstva, da staro umira in da novo še ne more biti rojeno. V vmesnem obdobju pa nastopa velika paleta različic.

Pretežni del evropske celine ponovno prehaja skozi boleča vmesna obdobja, tokrat iz obdobja velike blaginje v obdobje negotove prihodnosti in nedoločene ekonomske rasti.

Simptomi so preveč poznani, da bi lahko bili optimisti: stagniranje proizvodnje v vseh glavnih industrijskih vejah, inflacija, ki se rojeva vsepovsod in zadeva do kritičnih meja, zastrašujoče visoka brezposelnost v mnogih deželah, ki se še vzpenja. Optimistični znaki splošnega izboljšanja situacije v naslednjem letu ne morejo v načelu spremeniti sivih izgledov. Sele počasi dojemamo, da velike spremembe, ki potekajo sedaj, niso druga ciklična kriza, ki se je dogajala okrog 1930. leta in za katero velja, da je bilo to le občasno pešanje svetovne rasti. Današnji gospodarski zastoj je globljega pomena in sili k razmišljanju ob ugotovitvi, da se verjetno spreminja obstoječi industrijski red. Danes se dogajajo globoke spremembe v starem evropskem industrijskem modelu. Ni pretirano reči, da je danes zahodna Evropa postavljena pred takšno mirnodobsko spremembo obstoječega reda v svojem ekonomskem življenju, kar se ni zgodilo od industrijske revolucije sem.

Za desetine tisočev delavcev v monoindustrijskih področjih od južne Italije do Švedske to dogajanje prinaša negotovo in težko prihodnost. Pred dobrim mesecem so francoski jeklarji v pokrajini Lorraine (največje jeklarško središče) začeli stavko iz protesta proti vladnemu odloku, da namerava poleg ostalih sankcij v naslednjih petih letih ukiniti 30.000 delovnih mest, da bi s tem rešila to industrijo pred propadom. V Toulousu in Hamburgu, kjer se soočajo z delnim zapiranjem ladjedelnic, so delavci demonstriali, zahtevajoč vladne ukrepe proti nadaljnjim akcijam v tem smislu. V različnem obsegu je kriza zajela vse industrijske dežele. Imeli so velike težave v preteklih štirih letih zaradi naraščanja cen energije in osnovnih surovin, poleg tega pa se srečujejo na svetovnem trgu z vedno večjo konkurenco — industrijsko se razvijajočih dežel v razvoju. Zahodna Evropa meni, da je udarjena bolj kot n. pr. Združene države Amerike ali Japonska. ZDA imajo naravne ukrepe, uživa pa tudi denarne in ekonomske koristi ter njihove vplive, ki jih ima v svetu. Poleg tega pa so ZDA manj odvisne

od svojega izvoza. Za Japonsko lahko rečemo, da so zahvaljujoč svojemu silovitemu tehnološkemu razvoju v letih od 1950—1970 in izredno hitri prilagodljivosti na korenite spremembe manj občutljivi.

Evropsko glavno nadlogo, tako ekonomsko kot socialno, povzročajo v glavnem industrije, kot so jeklarstva, ladjedelništva in tudi tekstilna, ki zaposluje in daje kruh 4,3 milijona delavcem in njihovim družinam. Mnogi giganti iz teh problematičnih industrijskih vej, so zrasli v široke in nesposobne konkurente v hitro se razvijajočem in surovem svetu. Da bi preživel, so sedaj prisiljeni, da se zožijo in prenovijo.

Mnogi voditelji in ekonomisti že nekaj časa napovedujejo takšen razvoj, vendar menijo, da ni potrebno izgubiti glave, čeprav situacija razvoja zahteva izredno resnost. Čutiti je, da dežele zahodne Evrope z visokimi plačami in visokimi socialnimi zahtevami, skratka drage dežele, ne bodo nikoli več proizvajalke masovnih jekel niti glavne graditeljice ladij ali pa velike proizvajalke tekstila. Zato želijo najti delo za izgubljen delovni mesta.

Francozi pravijo, da bo moralo v nekaj letih nekaj milijonov njihovih prebivalcev spremeniti industrijsko vejo oziroma prestopiti iz manj donosne v bolj donosno. Menijo, da že danes Tunizijci proizvajajo za njih hlače, Japanci ladje, jutri pa bodo Brazilci proizvajali njihov aluminij ter Iranci etilen. Industrijska rekonstrukcija bo morala biti glavni moto Francozov od danes pa do konca stoletja.

Najbolj dramaturgizirajo v zahodni Evropi agresivni nastop na svetovni trg takšnih držav kot so Južna Koreja, Brazilija, Mehika, Iran, Singapur in Hongkong, katere poizkušajo slediti japonski industrijski agresivnosti. Te države v razvoju so se izpopolnile v bazični tehnologiji nekaterih nezahtevnih industrijskih vej in ponujajo najrazličnejše blago — od srajc pa do lahkih jeklenih profilov in to po cenah, ki so daleč pod nivojem evropskih proizvajalcev.

Če bi dovolili v jeklarški industriji popolnoma svobodno igro tržnega gospodarstva, potem bi

dobra tretjina te industrijske veje v zahodni Evropi izginila. Težave, ki bi sledile takšni koreniti razdelitvi, bi bile takšne, da si jih ne morejo dovoliti nacionalne vlade niti organizacija skupnega trga. Nezaposlenost je že danes v jeklarških centrih, kot so: Lorraine, belgijski Charleroi in Liège, zahodno nemško Porurje in Posarje ter južni Wales s severno Anglijo in Škotsko precej višja, kot pa državno povprečje. V preteklih 3 letih je izgubilo delo v tej panogi 61.200 delavcev (690.500 jih še dela). Da bi postala ta industrijska panoga zopet konkurenčna, bi bilo potrebno po ocenah ekspertov odpuštili še 100.000—140.000 delavcev.

Medtem pa izgube naraščajo, saj je cena jekla med 1974—1977 letom padla za okoli 50 odst. Tako vsaka prodana tona jekla nosi 30 dolarjev izgube. Nacionalizirana angleška družba British Steel Corporation (angleško jeklarstvo združenje), je imela v lanskem letu 1,6 milijarde dolarjev izgube. Največje izgube imajo francoski jeklarji in situacija so začeli reševati na ta način, da jih je pred nekaj tedni prevzela vlada. Metoda je bila enostavna: jeklarke delnice so dali bankam, ki jih kontrolira vlada v zamenjavo za dolgove, ki so jih družbe skozi leta ustvarile pri vladi. Zahodna Nemčija, še vedno največji proizvajalec jekla, ima še najmanjše izgube (okrog 625 milijonov dolarjev) predvsem zahvaljujoč dejstvu, da so v preteklih treh letih odpuštili največ delavcev (30.000).

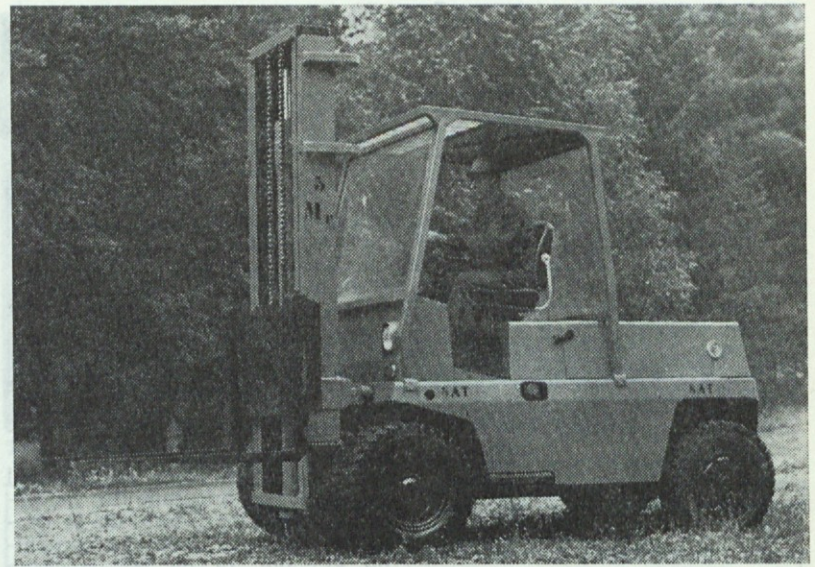
Prav nič ni presenetljivo, da so zaradi teh poraznih rezultatov vlade štitele svoje proizvajalce jekla pred najrazličnejšo konkurenco. Skupni trg je zahteval, da se tuje dobave v letošnjem letu znižajo na nivo v letu 1976. Istočasno pa so določili nove minimalne cene jekla v okviru skupnosti, da s tem povečajo zaslužke družbam.

Dobri časi ladjedelništva so se zaradi štirikratne podražitve nafte in krize, ki ji je sledila, končali 1974. V prejšnjem desetletju se je svetovna trgovska mornarica skoraj podvojila, pa bi verjetno zaradi ogromnih zmogljivosti tudi brez nafte krize prišlo do delnega zastoja. Da bi ladjedelnice obdržale zaposlenih 214.000 delavcev na plačilnih listah, vlade držav evropskega skupnega trga porabijo od tedaj dalje letno 650 milijonov dolarjev. Pri tem pa so odpuštili le 20.000 delavcev.

Evropsko ladjedelništvo trpi bolj kot pa njena konkurenca v tujini. Po izgubi dobrišnega dela svojega tržišča v primerjavi z Japonci, ki so v tej panogi izredno produktivni, pa se sedaj soočajo tudi z močno konkurenco vzhodnoevropskih držav in ladjedelnic iz Azije. Izvedenci skupnega trga predvidevajo drastično skrčenje te panoge, pri čemer je predvideno, da bo v 1980 letu izdelalo 9 ladjedelnic le polovico lanske tonaže, ki je znašala 5,4 milijona ton. Število delavcev naj bi znižali za 75.000 ne računajoč odpuštitev v spremeljajoči industriji.

Zatekanje k protekcijonizmu posameznih oslabiljenih vej ali panog industrije, je dvorezno in daje le kratkotrajne rezultate, izboljšave in uspehe, služi pa kot pokrivalo le tistim, ki se niso pripravljene spreminjati. Tako imenovane strukturne spremembe oziroma preoblikovanje teh problematičnih panog so stalno na ustih raznih industrijalcev, politikov in ekonomistov. Terminologija pokriva celo paleto raznih ukrepov za izboljšanje oziroma rešitev: prehod na bolj donosne proizvode, večje investicije v novo in različno strojegradnjo, racionalizacijo ali pa skrčenje delovne sile, pri čemer pa bo potrebno bolj organizirati prekvalfikacijo delavcev z ustreznim izobraževalnim sistemom in tehnično prakso.

Brez dvoma so Zahodni Nemci v tem oziru začeli najprej in radikalno zahtevajo, da mora njihova industrija proizvajati tak-

Spet bomo izvažali viličarje

Ko smo pred desetletjem uspeli plasirati nekaj serij viličarjev v Sovjetsko zvezo in ČSSR, je bil to naš prvi izvoz sredstev talnega transporta. V majhnih količinah smo sicer izvažali tudi v več drugih držav in to v Bolivijo, Kubo, Libijo itd., vendar smo zaradi problemov organizacije servisne službe morali kaj kmalu prenehati. Sredstva talnega transporta zahtevajo namreč obvezno enak način obravnavanja kakor ostala cestna vozila, t. j. vedno prisotno servisno službo in skladišče rezervnih delov.

Zaradi takih težav in tudi zaradi nadaljnega razvoja močnejših nakladalcev smo se kooperacijsko povezali s tvrdko FIAT-OM iz Italije. Povezava se je pokazala kot zelo dobra, saj je naše podjetje delalo tako rekoč vse, razen uvoznih komponent, ki jih je vgradil FIAT-OM.

Pričakovali smo izredno dinamičen izvoz. Situacija na našem, kakor tudi na izvoznem trgu pa se je skoraj preko noči spremenila.

Uvajanje sodobnih tehnologij notranjega transporta in modernizacija luk v Jugoslaviji sta zahtevali izredno veliko število viličarjev in nakladalcev. Zaradi pomanjkanja teh sredstev smo jih morali precej uvoziti, in sicer iz Bolgarije in Zahodne Nemčije. Pritiski so bili iz vseh strani taki, da nam je ostalo na razpolago le nekaj možnosti:

- zadovoljiti predvsem potrebe domačega trga in s tem zmanjšati uvoz strojev, ki smo jih sposobni narediti v Jugoslaviji,
- organizirati v okviru podjetja ali združenja ZPS povečano proizvodnjo talnih transportnih sredstev,
- prepustiti to vejo proizvodnje drugim zainteresiranim podjetjem v drugih republikah.

Ko smo se pričeli pripravljati na resen korak v tej veji proizvodnje, je v svetu izbruhnila tako imenovana »naftna kriza«, ki je v celoti porušila vse koncepte dosedanjega ekonomskega pristopa k problemu.

Eden od prvih ukrepov je bil ustaviť večjih investicij za povečanje proizvodnje, saj v tem brezglavem času ni bilo mogoče ugotoviti, kje naj se investira in koliko. S tem, kar smo imeli, nismo mogli zadostiti niti potrebam

domačega trga, kaj šele, da bi mislili na izvoz. Kljub temu smo ostajali še vedno prisotni na tujem trgu z izdajanjem ponudb in zasledovanjem cen.

Naš kolektiv se je predlanskim odločil na veliko investicijo, za izgradnjo nove tovarne sredstev talnega transporta. Svoja sredstva so združili vsi naši tozidi pa tudi interesi izven tovarne.

Za našo prodajo je to pomemben vnovič start za osvajanje zunanjega trga. V letošnjem letu nam je uspelo pridobiti zanimanje več potencialnih kupcev za ta naš proizvod. Pred nekaj dnevi smo že zabeležili prve uspehe. Sklenili smo pogodbo za 30 viličarjev in nakladalcev 3,5 in 5 ton nosilnosti za Poljsko.

V kratkem pričakujemo nadaljevanje razgovorov z morebitnimi kupci iz Kitajske, ČSSR, Poljske in ZSSR. Tudi v državah v razvoju imamo v obdelavi nekaj ponudb. Pri tem se bomo seveda srečali s problemom organizacije servisne službe, ki ne bo tako lahek oreh, posebej če poznamo konkurenčne svetovne proizvajalce.

Kljub vsemu resno računamo na plasma sredstev talnega transporta v izvozu že v naslednjih letih, ko bo dokončana investicijska izgradnja nove tovarne. Ob povečani proizvodnji v optimalnih serijah bomo lahko konkurirali tudi tujim proizvajalcem, ki v času krize in hiperprodukcije znižujejo cene svojih proizvodov globoko pod razumno mejo.

S priznano kvaliteto, povečano količino in organizirano servisno službo bo tudi naše podjetje našlo svoj prostor na svetovnem trgu.

Alfred Kramer, oec.

Zbor delavcev (Foto: J. Zlebnik)

šne artikle, ki jih drugi še ne bodo sposobni poslati na trg v naslednjih petih letih. Tudi drugi imajo podobne zahteve in za doseg teh ciljev ne odstopajo od nobenih četudi neprijetnih prijemov.

Mini jeklolivarne v bližini Brescia (severna Italija) proizvajajo v obločnih električnih pečeh nizko ogljikovo konstrukcijsko jeklo po izredno konkurenčnih cenah. Konec lanskega leta so tako pokrivali že tri četrtine potreb evropskega trga po teh jeklih in to precej na škodo industrijskih gigantov. Zahodni Nemci se usmerjajo v ladjedelništvo s klasičnih tovornih ladij na bolj specializirane, kot so: kontejnerske ladje, ledolomilci, hladilnice in celo v izdelavo plavajočih proizvodnih obratov. Francozi se usmerjajo v izdelavo ladij za

prevoz tekočih naravnih plinov, čeprav ta veja še ni čisto zaživela in tudi ni najbolj obetavna.

Studije in analize pa predvidevajo čase, ko se bo standardna industrijska proizvodnja, kakršno poznamo v Evropi, selila v države v razvoju in to že do konca tega stoletja. Te države bodo kmalu pokrivalo 20 odst. vse svetovne industrijske proizvodnje (7 odst.), pri čemer pa razvite države zamišljajo sebe kot proizvajalke nove industrije, kot je elektronika in industrija mikroprocesnih naprav. Seveda pa ni misliti, da bodo v bodoči Evropi delali samo tehniki v belih haljah, temveč se bo v eni in drugi obliki razvijala tudi težka industrija. Obstajajo tudi druge dolgoročne izbirne možnosti n. pr. najrazličnejša servisna industrija,

(Nadaljevanje na str. 6)

OBNOVITVE NA SORIŠKI PLANINI

Da se bomo lepše imeli!

Dotrajanost zgornjega in spodnjega objekta na Soriški planini je narekovala nujnost obnove obeh zgradb. Zaradi stalnih opozoril inšpekcijskih služb občine Škofja Loka in republiške inšpekcije za nujno ureditev v obeh domovih, smo se takoj lotili obnovitvenih del, saj smo jih morali dokončati pred zimsko smučarsko sezono.

Kaj smo naredili?

V zgornjem domu je bila glavna investicija nova streha, ker je bilo dosedanje prekritje s skodlami že tako staro, da je streha prepuščala. Izbrali smo najugodnejše dovoljeno prekritje s plastificiranim aluminijem. Izvajalci iz Beograda so delo opravili v rekordnem času in zelo solidno. Obnovili smo tudi skupna ležišča, opremili smo jih z jogi vzmetnicami ter popravili lesen pod. Preurejeni sta tudi dve zgornji sobi za osebje ter zgoranje skladišče.

V pritličju zgornjega doma smo namestili novo peč ter prebarvali vse prostore. Kuhinjo in točilni prostor smo opremili z novimi omarami in pomivalnimi koriti. Zunanost gornjega in spodnjega doma je dvakrat premazana s sadolinsom. Teraso nad skladiščem pri zgornji koči smo izolirali, ker je bil spodnji pro-

stor zaradi puščanja vode neuporaben.

V spodnjem domu so bile peči v sobah že dotrajane in neuporabne. Izračunali smo, da je najboljša varianta montaža centralne kurjave, ta pa bo istočasno prepečila večno zmrzovanje vode v spodnjem domu. Sanitarna inšpekcija zahteva še preureditev kopalnice ter hodnikov glede zračne izolacije, kar pa bomo uredili v prihodnjem letu.

Zaenkrat pa še ne moremo razmišljati o izboljšanju ležišč ter odstranitvi pogradov, saj so naše zmogljivosti že tako premajhne. Predviden je tudi vetrolov v spodnjem domu, ki ga bomo izkoristili tudi za shrambo smuči. Skupna obnovitvena dela obeh domov znašajo okoli 1 milijon dinarjev. Del sredstev je TOZD ZSE namenila iz sredstev amortizacije, ostali, večji del pa gre v breme solidarnosti vseh ostalih TOZD in DS.

Kaj je z vlečnico?

Vse je že kazalo, da bo vlečnica, v katero smo vložili toliko dela, že v letošnji zimski sezoni vlekla smučarje na Soriški planini.

Samoupravni sporazum o združenju sredstev za objekte rekreacije, ki so ga sprejemali občani Škofje Loke, je bil sprejet. Sredstva se stekajo in bodo zbrana letno v višini okoli 2 milijona dinarjev.

Poseben odbor, ki ga je postavil SIS za telesno kulturo Škofja Loka, je pričel delovati. Dela pri postavitvi vlečnice pa so nekoliko obširnejša in zahtevajo takojšnja denarna sredstva, ki jih še ni. Zato je nemogoče dela opraviti pred zimo, pač pa bomo vlečnico na Drauh imeli postavljeno naslednjo smučarsko sezono.

Kdaj nov dom na Soriški planini?

Želja članov kolektiva za postavitev novega doma na Soriški planini ni nova. Bili so zapleti ter velike želje občine Škofja Loka, da spremeni planino v turistični center z velikimi prenočitvenimi zmogljivostmi. Vse se je ohladilo, ker za take objekte ni bilo dovolj denarja. Zaradi tako spremenjenega položaja se nam obeta, da si bomo lahko v doglednem času zgradili nekoliko večji dom za oddih naših delavcev na Soriški planini.

Zaprosili smo občino Škofja Loka, da nam dodeli lokacijo za izgradnjo doma s 100 ležišči in samopostrežno restavracijo za 200 ljudi. Zdaj čakamo na ugodno rešitev. Predvidoma naj bi se ta program izgradnje preselil v drugo srednjeročno obdobje 1981 do 1986.

Dom v Fiesi neodločljiv problem

Že v letošnjem letu smo bili prisiljeni zmanjšati število dopustnikov v domu I. zaradi dotrajanosti zgradbe. Takšno stanje zahteva takojšnje reševanje obstoječega problema. Pripravljamo dokumentacijo za nov objekt, ki bi stal na mestu doma I. in se dvigal v terasah proti zgornji cesti.

Pri Invest biroju Koper smo naročili idejni projekt, delan v fazah in bo končan do marca 1979. Po obravnavi objekta bo izdelan gradbeni projekt ter istočasno vsa ostala dokumentacija za pričetek gradnje. Invest biro Koper nam daje zagotovilo, da

Stari, zgornji dom na Soriški planini je dobil prepotrebno novo streho iz plastificirane pločevine. Upajmo, da bo prav tako trpežna, kot je lepa (Foto: E. Lampič)

bomo prvo lopato lahko že zasadili v mesecu septembru 1979.

In kako je s sredstvi za gradnjo?

V srednjeročnem načrtu za obdobje 1976—1980, ki smo ga sprejeli v Litostroju, je bilo planirano za razširitev počitniških zmogljivosti v Fiesi 15 milijonov dinarjev. Pri obravnavi dopolnitve tega programa v prejšnjem mesecu je TOZD ZSE predlagala povišanje te vsote na 25 milijonov, kar bi zadostovalo za prvo fazo izgradnje počitniškega doma v Fiesi do leta 1980.

Kljub planiranim sredstvom pa je glede izpolnjevanja plana za leto 1978 vprašljiv dotok teh sredstev. Torej problematika glede zagotovitve sredstev je velika in bo zahtevala sodelovanje vseh dejavnikov na ravni DO Litostroj

Tu pa predvsem računamo tudi na solidarnostno združevanje sredstev regresa članov kolektiva.

Cene v letovišču, kjer bomo najeli nekaj sob za poletje 1979, se bodo gibale od 200—270 dinarjev na dan. Prav to nam narekuje, da moramo čimprej povečati lastne zmogljivosti.

Prepričan sem, da bi z akcijo sindikalne organizacije in vodstvi TOZD in DS našli skupno besedo, zbrali naša sredstva ter jih oplemenitili s krediti bank ter tako omogočili pričetek gradnje doma v Fiesi že v letu 1979.

Člani kolektiva Litostroj smo do sedaj vedno bili za vsako solidarnost, v tem primeru pa gre za solidarnost do nas samih in upam, da smo jo sposobni izpeljati.

M. Vidmar

Tu spodaj bo stala peč za novo centralno kurjavo, ki bo poskrbela za naše boljše počutje pozimi

Teraso ob zgornjem domu, ki je vedno puščala, smo izolirali

Kriza na evropskem tržišču

(Nadaljevanje s 5. str.)

ki ponuja še izredne možnosti razvoja in rasti. Združene države imajo že 75 odst. svojega aktivnega prebivalstva zaposlenega v servisni in spremljajoči dejavnosti, v Evropi pa je ta odstotek veliko manjši (50 odst.).

Ob vsem tem moramo razmišljati tudi o perspektivi naše delovne organizacije — seveda ne o celotnem programu, saj imamo za to točno določene dolgoročne programe, ki jih že izvajamo. Gre le za specifični del našega proizvodnega programa, se pravi za vodne turbine in prav posebno za cevne turbine. Ta del programa zahteva veliko vloženega individualnega dela, se pravi dela po meri, kot pravijo krojači. To ni konfekcijsko delo, kot bi lahko rekli za velike serijske ali pa vsaj tipizirane proizvode, kjer konkurenčnost na svetovnem trgu ne zagotavlja samo cenejša delovna sila, ampak je potrebno proces proizvodnje izredno mehanizirati in znižati na minimum vse jalove komponente v samem procesu, končno pa je treba tudi odstraniti neugodne vplive dražjega domačega osnovnega materiala. Pri proizvodnih in opremi, kjer ni možna visoko mehanizirana proizvodnja, temveč je za dokončno finalizacijo potrebno vložiti mnogo individualnega de-

la, je cenejša delovna sila važen dejavnik za oblikovanje konkurenčne cene na svetovnem trgu. Za primerjavo naj služijo naslednja urna povprečja v naši panogi: Belgija 3,27 dolarja, Zahodna Nemčija 7,32 dolarja, Italija 5,15 dolarja, Južna Koreja 0,92 dolarja, pri nas v Litostroju pa 2,05 dolarja. Številke veljajo za neto prejeme.

V zadnjem času prejemamo vse več vprašanj z različnih koncev sveta za tako imenovane cevne turbine. Projekti s takšnimi agregati so čedalje številnejši, tudi v Jugoslaviji so v gradnji, začeni še od zgrajene HE Ajba s 4,1 MW instalirane moči pa do HE Čakovec 2 × 40 MW in HE Đerdap II s 16 agregati po 34 MW.

Velja splošno mnenje tako investitorjev kot tudi strokovnjakov v elektrogospodarstvih, da so vodni energetske potenciali na padcih med 800 in 30 m razmeroma že precej izkoriščeni. Z ozirom na dejstvo, da je energija, pridobljena v termoelektrarnah, iz že znanih razlogov postala tudi precej dražja, postaja vodna energija, pridobljena na padcih pod 30 m, vedno bolj zanimiva.

Gradbena dela za takšne objekte tako po obsegu kot tudi po zahtevnosti se bistveno zmanjšajo v primerjavi z vrednostjo vgrajene strojne in elektroopreme. Ne

navsezadnje moramo upoštevati tudi varstvo okolja, saj pri visokih jezovih popolnoma spremenimo predele, kjer se grade takšni objekti. Seveda na takšne odločitve vpliva še vrsta dejavnikov, izoblikovanost in propustnost zemljišča, urbanizacija bližnje in daljne okolice ter drugi.

V juliju nas je obiskala kitajska gospodarska delegacija. Imela je namen ugotoviti jugoslovanske zmožnosti glede dobav investicijske opreme za termoelektroenergetske objekte. Posebno veliko zanimanje so kazali za cevne turbine na nizkih padcih. Ob tej priložnosti smo jim pokazali tudi HE Ajbo in jih seznanili z našim razvojem v tej smeri in z novimi objekti, ki jih nameravamo graditi. Naknadno smo jim v avgustu na njihovo zahtevo podali podrobnejšo tehnično analizo. Na podlagi tega so zahtevali od nas podrobno ponudbo za agregate teh parametrov: $H_k = 6,0$ m; $H_{max} = 7,5$ m; $P_{nom} = 4,1 - 5,0 - 10$ MW za vsakokratno izvedbo po 5 enot.

Ponudbo smo predložili za 15 agregatov in po zadnjih vesteh lahko računamo, da se bo del naše ponudbe tudi uresničil.

Tudi Severni Korejci se zanimajo za nabavo investicijske opreme za hidroenergetske objekte v naši državi. Ob obisku njihove gospodarske delegacije v mesecu oktobru so izrazili željo, da jim dobavimo: cevne turbine

8,4 MW pri $H_{max} = 10,5$ m
Francisove turbine
50,0 MW pri $H_{max} = 67,5$ m

Izredno zanimiv je projekt HE Ciechocinek na reki Visli na Poljskem. Predvideno bodo zgradili 6 cevnih turbinskih setov, vsak bo imel po 27 MW. Poljska delegacija, sestavljena iz predstavnikov ministrstva za energijo in uvoznika Elektrim, nas je pred kratkim obiskala v spremstvu predstavnika podjetja Jugoelektra. Opremo za omenjeno elektrarno naj bi dobavili in zgradili iz naslova proti dobav z ozirom na obveze, ki jih ima firma Elektrim do Jugoelektra na osnovi uvoza opreme za TENT Obrenovac B. V perspektivi se predvideva na reki Visli še 6 takšnih kaskadno postavljenih energetskega objekta.

V Združenih državah Amerike obstaja potencialno velik trg za vodne turbine in ustrezne generatorje moči 0,5 do 25 MW pretežno cevne tipa s padcem manj od 20 metrov. V mnogih zveznih državah je nešteto vodnih kontrol, jezov in kanalov, pri katerih se energija sedaj ne izkorišča. Pred letom 1973 uporaba teh jezov za gradnjo energetskega objekta zaradi dosti cenejših starodavnih izvedb ni bila dobičkonosna. Sedaj se stvar spreminja in mnoge teh jezov so spoznali za izvore potencialne energije. Se pred kratkim ni bilo hidroenergetskega objekta, izginili pa so s tržišča tudi lokalni proizvajalci takšne opreme. Danes se tam gradi že nekaj objektov s turbinami 7,2 do 25 MW v glavnem francoske, avstrijske in švicarske proizvodnje. V Kanadi je v končni fazi projekt s 6-cevniimi turbinami po 28 MW, ki ga

grade Rusi. Tam imajo sedaj precej objektov v projektni fazi, ki jih bodo kmalu začeli graditi.

Takšnih in podobnih projektov je še mnogo na vseh koncih sveta, v nove hidroenergetske objekte bo tako vgrajeno vse več cevnih turbin. Tudi jugoslovanski razvoj gre v to smer, študije izdelujejo posebno za reko Savo in Dravo. Žal za takšno smer pohoda razvoja v naši delovni organizaciji nismo najbolje pripravljani.

Ne samo, da smo nepopolni v obdelovalnih zmogljivostih in dvizni tehniki, kjer pri vsaki malo večji zahtevi dvignemo roke, temveč je bolj usodno, da tudi v projektno-tehnološkem smislu v tej smeri ne korakamo hitreje. Kar se tiče obdelovalnih zmogljivosti in spremljajočih pomagal, je položaj lažji, saj z močnim investiranjem lahko stvar v nekaj letih bistveno izboljšamo. Popolnoma drugačni problemi se kažejo v projektno-tehnoloških ter razvojnih zmogljivostih. Pomankljivo kadrovanje v tej smeri razvoja se nam že maščuje, škarje pa se nam vedno bolj širijo. Prepad med pečico dolgotrajnih sodelavcev, priznanih strokovnjakov, ter kolegov, ki so šele začeli, je preširok in preglobok, to pa ni moč rešiti čez noč.

Res, dobrih proizvajalcev cevni turbin v referencami je na svetu malo, lahko jih preštejemo na prste ene roke, vprašanj, tenderjev in licitacij s tega področja bo vse več. Torej logični sklep se kaže sam, pohitimo v to smer.

F. Bahar

DELAVCI GRADBENEGA PODJETJA SLOVENIJA CESTE TOZD VISOKE GRADNJE

Naši začasni sodelavci

To, da hala enega naših najmlajših tozdv TVN nezadržno raste, imamo priložnost videti vsak dan, pa tudi mi smo že veliko pisali o tem. Precej manj ali bolje nič pa ne vemo o izvajalcu gradbenih del in ljudeh, ki bodo živeli za ograjo Litostroja vsaj še do poletja. Zato smo se odločili, da se napotimo na gradbišče in izvemo nekaj več o delu in poteku gradnje nove hale.

Za sogovornika smo si izbrali gradbenega inženirja Staneta Kolbla, ki je doma iz Ljutomera, tu pa je vodja objekta Litostroj. Pri delovni organizaciji Slovenija ceste je zaposlen šele dve leti, vendar pa je doslej delal že na osmih objektih. Na naša vprašanja pa nam je povedal naslednje:

ženirja, en tehnik in dve delovodji pa še okrog 30 gradbenih delavcev. Naše sodelovanje z vodstvenim kadrom Litostroja je dobro, vedno dobimo pomoč, če jo potrebujemo. Imamo tudi precej stikov z delavci vašega tozda IVET, pogosto pa nas obiskuje tudi inženir Jože Slander, direktor tozda TVN, ki redno spremlja naše delo. Sodelujemo predvsem pri usklajevanju načrtov (npr. pri montaži žerjava), za kar je pomembno tako za nas, ki gradimo, kot za bodočega uporabnika.

Naši delavci so različnih gradbišč že vajeni, zato se v glavnem povsod počutijo enako. Stikov z delavci Litostroja na žalost nimamo veliko, saj imamo tudi posebej organizirano oskrbo s toplimi obroki. Hrano za naše delavce razvažamo po gradbiščih in jo razdeljujemo v naših jedilnicah. Pri našem sodelovanju z Litostrojem nas moti le to - da vsi načrti še niso izdelani do podrobnosti in v načrtih manjkajo še nekatere malenkosti. Delo želimo opraviti čim bolj in brez zastojev, zato smo veliko bolj veseli, če imamo na gradbišču ves potreben material.

Gradnja tega objekta doslej poteka po predvidenem načrtu in ni zastojev. Situacija bo seveda precej spremenjena tedaj, ko bo zapadel sneg, sicer pa je v gradbeništvu delo močno povezano z

vremenom. Če bo še naprej vreme takšno, kot je bilo v oktobru in novembru, bo naše delo res lahko nemoteno teklo naprej.

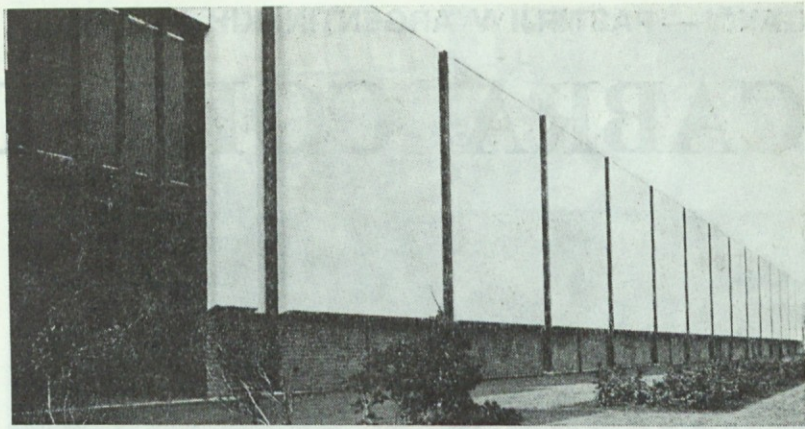
»Dela na objektu moramo predvidoma končati do 31. julija, ko bo že možen tehnični pregled in pridobitev uporabnega dovoljenja za poizkusno proizvodnjo, sicer pa morajo biti groba dela zaključena že do 31. aprila, da bodo lahko začeli montirati opremo. Teh rokov se bomo na vsak način skušali držati in mislim, da nam bo to uspelo.

Na vprašanje, kakšna bo ta hala, lahko rečem, da bo zelo sodobna in bodo delavci z delovnimi pogoji v njej gotovo zadovoljni. V celoti bo poskrbljeno za primerno ogrevanje, dušenje ropota in podobno, tla pa bodo pokrita z monolitnim betonskim tlakom, ki bo omogočal racionalno montažo opreme. Sodobna zasnova hale bo omogočala namestitev tudi drugih pomožnih naprav. Zanimiv bo tudi zunanji izgled, saj bo hala sodobna in lepa, imela bo tudi dobro toplotno in zvočno izolacijo. Gradbeni material, s katerim delamo, je naš in torej ni uvožen.

Ko smo proti koncu tovariša Kolbla vprašali še to, kako, da je prav delovna organizacija Slovenija ceste dobila ponudbo za gradbena dela, se je nasmehnil in končno le povedal, da je vzrok verjetno v tem, ker delajo hitro in kvalitetno, imajo pa tudi dobro izdelano tehnologijo za tovrstno gradnjo in dosti izkušenj.

»Mislim, da bomo s svojim delom opravičili zaupanje in se na podlagi tega dogovorili za delo z vami tudi za naprej. Po svojih močeh bomo delo opravili kar najbolje, kvaliteta našega dela pa naj bi bila porok za naprej.

M. H.

Tak približno bo zunanji izgled nove TVN hale

DEDEK MRAZ

Za naše najmlajše bo v soboto, 23. decembra, ob 10. uri v kinu Šiška predstava »Novoletni tobogan«. Pripravili ga bodo člani kulturno umetniškega društva Komandant Stane, Oder pionirjev in oder mladih iz Pirnič pod vodstvom Petra Miličarova.

Predstavo bo obiskal dedek Mraz in obdaril naše najmlajše.

Cirila Rozman

OBISKAL NAS JE ...

V oktobru so Litostroj obiskali strokovni sodelavci Mednarodne banke za obnovo in razvoj ter mednarodnega centra iz Ljubljane. V imenu mednarodne banke je v pogovorih sodeloval strokovnjak Martin Schrenk, iz mednarodnega centra pa še prof. dr. Bogdan Kavčič in prof. dr. Ivan Turk.

Mednarodna banka je s pomočjo mednarodnega centra iz Ljubljane raziskovala poslovanje delovnih organizacij v družbeni lasti v treh deželah: Indiji, Egiptu in Jugoslaviji. Raziskave naj bi pokazale, kako povečati učinkovitost investicijske banke v deželah v razvoju, in sicer predvsem v podjetja, ki so v družbeni lasti. Za raziskave v Titovih zavodih Litostroj je bil zadolžen gospod Schrenk, ki je ob pomoči strokovnjakov iz Litostroja in mednarodnega centra iz Ljubljane proučil dosednji in perspektivni razvoj Litostroja.

RIZIČNI FAKTORJI

Rizični faktorji so pojem, ki se je pričel pogosteje uporabljati šele v zadnjem času. Pod tem pojmom razumemo določena stanja ali obolenja, ki pospešujejo nastanek in razvoj obolenj srca in ožilja. Med te faktorje prištevamo: sladkorno bolezen, protin, preveliko telesno težo, zvišan krvni pritisk, zvišane maščobe v krvi.

Letošnji periodični pregledi zaposlenih v TOZD OB so imeli namen poiskati posledice škodljivih vplivov delovnega okolja na zdravje delavca, obenem pa tudi ugotoviti, koliko pregledanih ima, enega ali več rizičnih faktorjev, od katerih smo upoštevali sladkorno bolezen, zvišano telesno težo, zvišan krvni pritisk in zvišane maščobe v krvi.

Rezultati so precej zanimivi.

Od 538 pregledanih ima 170 delavcev enega ali več rizičnih faktorjev. Sladkorne bolezni nima nihče od 170 delavcev. Preveliko telesno težo ima 59 pregledanih ali 11%. Zvišan krvni pritisk ima 29 pregledanih ali 5,4%.

Zvišane maščobe v krvi ima 10 pregledanih ali 1,8%.

Preveliko težo in zvišan krvni pritisk ima 35 pregledanih ali 6,5%.

Preveliko težo in zvišane maščobe v krvi ima 25 pregledanih ali 4,6%.

Zvišan krvni pritisk in zvišane maščobe v krvi imata 2 pregledana ali 0,37%.

Preveliko telesno težo, zvišan krvni pritisk in zvišane maščobe v krvi ima 10 pregledanih ali 1,8%.

To pomeni, da ima vsak tretji pregledani enega ali več rizičnih faktorjev. Če pa razdelimo teh 170 na posamezne rizične faktorje, dobimo tako sliko:

Preveliko telesno težo ima 129 pregledanih ali 24%.

Zvišane maščobe v krvi ima 45 pregledanih ali 8,4%.

Zvišan krvni pritisk ima 41 pregledanih ali 7,6%.

Tabela, ki jo objavljamo nas privede do mnogih zanimivih opažanj.

Kratice pomenijo:

T — prevelika telesna teža

H — zvišan krvni pritisk

L — zvišane maščobe v krvi

STRM — stroškovno mesto

P — število pregledanih

RF — število pregledanih z riz. faktorji

40 — število starejših od 40 let

Ta tabela nam marsikaj pokaže: največja povprečna starost je med vodstvenim osebjem, nato pa med konstruktorji. Največ rizičnih faktorjev je med tehnologi in kontrolorji ter med konstruktorji. V proizvodnji ima rizične faktorje več delavcev v težki obdelavi kot v lahki obdelavi.

Marsikoga bo zanimalo, kakšen pomen ima to analiziranje.

Statistični koledar Jugoslavije za leto 1978 (žepna izdaja) navaja smrti med leti 1972 do 1976. Na 100 umrlih je umrlo zaradi bolezni srca in ožilja leta 1972 31,67%, leta 1973 33,56%, leta 1974 že 36,11%, v letu 1975 38,12%, za leto 1976 pa cenijo, da se je odstotek dvignil že na 40,30%. To pomeni, da je skoro vsak drugi umrl zaradi obolenj srca in ožilja. Vedeti pa je treba, da je med temi mnogo umrlih v pozni starosti, kar pa nas ne sme uspavati ali zapeljati v brezbriznost.

Zavedati se moramo, da je mnogo že storjeno, če odkrijemo povzročitelje obolenj srca in ožilja. Nekateri od teh so rizični faktorji, ki jih poznamo. Zato se bomo borili proti tem faktorjem, tako, da bomo spremenili naše

lagodno življenje, polno raznih užitkov (hrana, alkohol, nikotin, ponočevanje in podobno). K temu prispevajo svoje še spori oziroma trenja na delovnem mestu in v družini, nenasitnost po materialnih dobrinah.

Če opazujemo dogajanja okoli sebe, smo lahko opazili, da vsa središča javnega obveščanja (časopisi, radio in televizija) poudarjajo pomembnost aktivnega odnosa po vsakodnevnih naporih in pa pravilno prehrano. Za to imamo celo vrsto priročnikov, od katerih bi omenil dva najvažnejša:

Kenneth Cooper:

Novi aerobik (za moške)

Aerobik za (ženske)

Pirc - Jakša - Simčič:

Dieta za hujšanje in vzdrževanje telesne teže.

Obe knjigi sta na razpolago v knjigarnah. Vendar bo ostalo nekaj vprašanj nejasnih, kar bo morala razložiti zdravstvena služba, ki se ji s predavalnico v novi ambulanti nudi prilika, da izpopolni tudi to vrsto svojih nalog.

Dr. Edo Tepina

TEKMOVANJE V POČASTITEV 29. NOVEMBRA

V počastitev dneva republike 29. novembra je bilo v soboto 11. novembra 1978 na kegljišču v hotelu »Mantova« na Vrhniki zanimivo kegljaško tekmovanje. Organiziral ga je kegljaški klub »Tenkist« iz Vrhnike, ki je ob tej priliki proslavil svoje petnajstletno delovanje. Iz naše delovne organizacije se je tega tekmovanja udeležila ekipa KK Litostroj in dosegla naslednje rezultate:

Marjeta Jeraj	100 metov = 379 kegljev
Ivanka Pisk	100 metov = 374 kegljev
Cirila Rozman	100 metov = 342 kegljev
Jožica Smolič	100 metov = 322 kegljev
Ivanka Prevec	100 metov = 314 kegljev
Metka Možek	100 metov = 251 kegljev

Cirila Rozman

AFORIZMI

— Za mojega predpostavljenega pravijo, da se obnaša kot proizvod, ki mu je potekel rok uporabe. Odpisejo ga, vendar se znajde tudi tako, da čaka v rezervi.

— Noge naših fondov so tanke. Ne pomagajo niti vitamini interne banke.

— Ko sem se trudil, da bom »na liniji« v politiki, sem izpadel na liniji v delavski restavraciji.

— Tovariš šef misli, da so razpisi za vodilna mesta gledališče... En človek — 100 obrazov.

Pera Srečkovič

STRM	P	T	H	L	E	L			RF	40	Povpr. starost
						T	H	T			
3010	7	—	2	—	1	—	1	—	4	6	44
3030	70	3	5	1	7	3	—	2	21	31	38
3040	33	7	0	1	3	5	1	3	20	18	40,5
3050	17	1	2	—	3	1	—	—	7	8	41,5
3070	21	4	2	1	4	1	—	1	13	13	41
3100	89	16	4	2	3	5	—	2	32	46	38,5
3200	139	10	6	—	6	5	—	—	27	42	33,75
3300	41	5	2	1	4	—	—	1	13	20	36
3400	77	8	6	3	1	—	—	1	19	31	37
3500	8	—	—	—	—	—	—	—	—	6	45
3600	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	43
3700	39	3	—	1	3	5	—	—	12	16	35,75
3800	5	2	—	—	—	—	—	—	2	1	31
OB	548	59	29	10	35	25	2	10	170	239	37

GAVČI — PASTIRJI V ARGENTINSKIH PAMPAH

CABRA CORRAL

Saltejski gauči — pastirji pred mestno hišo v slavnostni opravi

Pri nas v Sloveniji narodnih noš v vsakdanjem življenju skoraj ni več opaziti, v Argentini pa je to drugače. V vsaki pokrajini nosijo pastirji taka oblačila, kot v dobi kolonializma, in sicer od pokrajine do pokrajine različne.

V zgodovini Argentine so posebno vlogo odigrali prav pastirji iz Salte, ki so pod vodstvom Güemesa pomagali osvoboditi severni del dežele. Vsako leto 17. junija praznujejo obletnico njegove smrti in ta dan, preživet v Salti, je za vsakogar enkratno doživetje.

V oddaljenih krajih, kjer ni asfaltiranih cest, so skoraj od sveta odrezana naselja. Tamkajšnji prebivalci uporabljajo konje. Takih odročnih krajev je veliko. Živina se pase spuščena po grmičevju in manjših travnikih. Ker so posestva zelo velika, tudi po tisoč hektarjev, pastirji le od časa do časa zberajo živino. K konji se prebijejo skozi goste grmičevje pri tem jim pomagajo usmerjati živino psi. Če živina pobegne si pastir pomaga z vrvjo — lasom. Svečana obleka salteškega gavča je takšna: na glavi širok črn klobuk, okoli vratu privezana črna ruta. Srajca izdelana iz belega platna, je brez ovratnika, prav tako so iz belega platna izdelane široke hlače podobne bosanskim dimijam. Obute imajo srednje visoke kot harmonika nabrane škornje, preko katerih segajo hlačnice. Ogrnjeni so v vinsko rdečo črno obrobljen pončo. Na hrbtni strani za pasom nosijo nož. Sedlo na konju je izdelano iz usnja, na katerem sta z zavihki pritrjeni na vsaki strani, posebno izrezani konjski koži, ki varujeta pastirja pred trnjem. Na zadnji strani sedla je pritrjen skrbno zaviti laso, ki je spleten iz sveže goveje kože. Poleg uzde priganja pastir konja tudi z ostrogami, včasih pa uporabi posebno držalo, na katerem je pritrjen 5 cm širok in 50 cm dolg usnjen trak. Premožnejši pastir se ponaša s srebrom in zlatom okovano konjsko opremo, ki pa jo da na konja samo ob praznikih, ko se odpravlja v mesto. Dan pred praznovanjem obletnice smrti generala Güemesa prihajajo pastirji v nošah v mesto, konje pa pripeljejo s tovornjaki.

Zgodovinsko izročilo pravi, da so se salteški pastirji posamič pritihtapili do sovražnikovih tabornih ognjev. Na poseben žvižg so se ponovno zbrali za hrptom spečega sovražnika in ga nato z lahkoto premagali. To se ponovi vsako leto, ko množica ljudi zakuri ognje ob spomeniku Güemesa, k njim se približajo z vseh strani gavči na konjih. Ob polnoči se gavči umaknejo, ljudje pa zapuste ognje okoli spomenika. Ko se prostor popolnoma izprazni, se vrnejo gavči in njihova pesem ob spremljavi kitare odmeva do jutra. Zjutraj pogase ognje in se pripravijo na svečani mimohod pred spomenikom.

Na ta dan pridejo v mesto tudi dekleta, ki so oblečena v lepa dolga črna nabrana krila, in sedijo na konju postrani. Tudi dekleta so ogrnjena s pončo, na glavi pa imajo manjši črn klobuk.

Nepopisno je topotanje konjskih kopit, ko okoli tisočero gav-

čev jaha v skupinah mimo slavnostne tribune. Na čelu vsake skupine jahata glavar in zastavonoša, za njima pa ostali pastirji. Na zastavi je napisano ime »finke« ali področja. Povorka pastirjev naredi krog okoli glavnega trga, nato pa se razidejo vsak na svojo stran. S tem obhodom se konča ta spominska slovesnost.

IZLET V CAFAYATE

V Moldesu je znano križišče, kjer lahko potujete v tri smeri. V Salto, v Cafayate in Cabra Corral. Tako smo se odločili obiskati mestece Cafayate, ki je poznani turistični kraj v pokrajini Salte.

Z vozilom, ki so ga imeli na gradbišču naši fantje, ni bilo mogoče varno prevoziti 200 km, zato smo naprosili predstavnika MGI, če bi šel z nami na izlet. Gospod Karlo Garsia je v svoje vozilo sprejel tovariša Trebšeta in Trobca. Pred njim sem vozil jaz s svojim fičkom.

Pot v Cafayate in značilna rdeča pokrajina, ki jo je oblikovala voda

Zapeljali smo se proti jugu in naslednja vas od Moldesa La Vinja nas je pričakala v lepem soncu. Vas je obdana s polji tobaka in je edino naselje na poti do Cafayatija. Tu smo prečkali dolino in prispeli do reke Guachipa, ki smo jo nato sledili dobrih 100 km. Po vstopu v sotesko reke teče cesta na njenem levem bregu. To soboto popoldne je bila reka rdeča, vzrok temu pa so bili veliki nalivi, ki trgajo rdečo zemljo in jo odnašajo v reko. V lepo zeleno okolico se je poglabljalo jasno obzorje z rdečimi vrhovi v daljavi. Kmalu je ostalo ob reki malo zelenega grmičevja in pred nami se je odprla velika »Suha dolina«. Iz rdeče zemlje so rasli veliki kaktusi, ki so se pripravljali k cvetenju, rumeno pa so cveteli že prtični kaktusi s ploščatimi stebli, kaktusi podobni kačam, so imeli rdeče cvetove. Pogled na čudovito mešanico kaktusov je bil nepozaben.

Ko se je dolina zaprla, smo prečkali reko in pot je sedaj peljala po njenem desnem bregu. Naslednja dolina, ki se je odprla po majhnem vzponu, se imenuje »Gola dolina«. Ob cesti je več zanimivosti. »Vražje grlo«, to je kanjon, kjer je voda v rdečo

zemljo vrezala grlo, v katerega lahko vstopite. Lepe posnetke smo naredili ob veliki krastači iz zemlje, na levem bregu reke pa stoji več kot 6 m visok kip iz zemlje, predstavlja pa mater z otrokom. Zelo malo rastlinja je samo ob reki. Dolina se zopet zapre in po nekaj kilometrih smo zavozili skozi sotesko »Trije križi« v najzanimivejšo dolino.

Sonce je osvetljevalo s svojimi zahajajočimi žarki različne sloje rdeče, belorjave in sivozelene zemlje. Deževje je izoblikovalo zemljo v podobe iz pravljice sveta, ki jih je nemogoče opisati. Ustavili smo se pred obeliskom, ki je simbol te poti, obelisk je naravna tvorba, ki v sončnih žarkih odseva kot prikazen. Pot je nevarna ob velikih nalivih, ko veliki nasipi zemlje prekinajo promet. Vseeno pa se vsi potniki ustavijo pri znamenju ob obelisku in si zažele srečno vrnitev domov. Od tod vodi tudi pot do 1 km oddaljene strmine. Pod kamnitimi previsi so dobro vidne risbe, ki so jih narisali Indijanci v predkolumbijski dobi, kot jo imenujejo Argentinci, torej pred odkritjem Amerike.

Tam, kjer reka Guachipas zavije proti zahodu, se konča dolina in še zadnji stebri rdeče zemlje, ki pomenijo velika vrata gradu, visokega 200 m prav tako iz zemlje. — Vse nas spominja na pravljčni svet.

Cesta se oddalji od reke in zavije v peščeno puščavo. Kot zameti snega pri nas, nanosi peska pričarajo samo za nekaj trenutkov zimo, v resnici pa tu zori grozdje. Se nekaj kilometrov in zapeljali smo v mestece, kjer so na desni strani stali veliki sodi najbolj poznane vinske kleti v tem predelu MICHEL TORINA.

Mesto Cafayati je na nadmorski višini 1500 m. Ze sam napis na slavoloku pove dovolj. Tu je doma sonce. Vode, ki se stekajo v dolino, so regulirali. Tu so 150 let stari nasadi trte, nekaj pa je letos na novo zasejane. Grozdi zlatega muškata so opajali s svojim vonjem vso okolico. Napotili smo se v hotel in kmalu po večer-

Prijatelji lepega na Ratitovcu

V začetku avgusta smo se planinci odločili za pohod na Ratitovec, 1666 m visok vrh — ponos Selške doline.

Jutro je bilo obsijano z vzhajajočim soncem. Vedeli smo, da je pred nami lep dan in zato je bila želja čimprej se umakniti betonu in s pločevino preobremenjenemu asfaltu že toliko večja.

Zborni mesto je bilo v Skofji Loki, kjer nas je pričakal vodja poti. Ni nas bilo veliko, le osem, a zato smo že v nekaj trenutkih postali ena družina. Najmlajši Jure je bil najbolj hraber ter je pri tem pomagal tistim, ki jim je pot pod nogami malo nagajala. Iz Češnjice smo se po makadamski cesti napotili proti Rati-

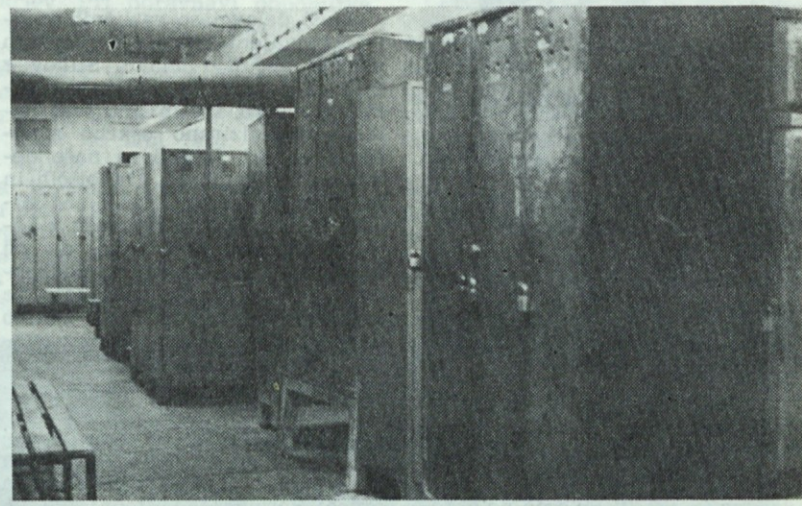
S poti na Ratitovec (Foto: Soklič)

GARDEROBE — NOVA PRIDOBITEV V TOZD MONTAŽA IN OBDELAVA

Po tridesetih letih smo končno zamenjali staro opremo v garderobah tozdv Obdelava in Montaža. V prvi fazi smo montirali 100 modernih omaric — vsaka služi dvema delavcema — in 60 umivalnikov, v drugi fazi pa so vgrajene tudi naprave za prezračevanje in sušenje. Omarice je po načrtih Boža Boštjančiča izdelal TIKO iz Tržiča, cena vsake pa je 5200 din.

Po tridesetih letih smo končno zamenjali staro opremo v garderobah tozdv Obdelava in Montaža. V prvi fazi smo montirali 100 modernih omaric — vsaka služi dvema delavcema — in 60 umivalnikov, v drugi fazi pa so vgrajene tudi naprave za prezračevanje in sušenje. Omarice je po načrtih Boža Boštjančiča izdelal TIKO iz Tržiča, cena vsake pa je 5200 din.

ji smo utrujeni od poti zaspali na svežem zraku. Značilno za te kraje je, da je ponoči hladno, čez dan pa vroče kot v kotlu. Naslednje jutro smo si ogledali skrbno negovan park in cerkev! Nato smo zavili v vinograd, kjer so gojili namizno grozdje. Veliki grozdi so bili prava poslastica za naše fotoamaterje. Ne smem pa zamolčati, da so se nam usta

sama smejala, ko smo s težavo stlačili velike jagode črnega grozdja vanje. Po ogledu kleti »EL RECREO« smo z lepimi spomini na Cafayate zapregli jeklene konje in odšli po isti poti proti domu. Vreme se je spremenilo in v eni izmed dolin nas je zajel pravi naliv, vendar smo se srečno vrnil.

Andrej Trebše

smo se v prijetni domači gostilni na kraju, kjer se cesta konča, da bi se okrepli. Hiša je bila odeta z živobarvnimi cvetovi — vse okrog hiše eno samo prelivanje rožnatih barv. Prekrasno! Kar prijetno se je bilo vsesti tam na dvorišču in pojesti sendvič z gorenjsko zaseko!

Ko smo si nabrali novih moči, smo se napotili proti vrhu Ratitovca. Tokrat je bila pot bolj strma, a veliko prijetnejša. Videli smo vrh, kamor smo bili namenjeni in tu nas ni več motilo brnenje avtomobilov. Vso pot smo hodili skupaj. Hitrejši in bolj izkušeni planinci smo se prilagodili tistim, ki so imeli manjšo telesno kondicijo. Naš cilj je bil, da vsi, ki smo se odločili za tretji pohod na Ratitovec, pridemo na cilj. In res — prav vsi smo prišli uspešno.

Malo pred vrhom nas je presenetila megla in veter, ki sta nas spremljala prav do konca. Vstop v planinsko kočjo je bil zaradi množičnega obiska nemogoč, zato so nam s čajem postregli zunaj. Kmalu zatem je veter pregnal meglo, posijalo je sonce, otoplilo se je.

Začelo se je zbiranje žigov, kupovanje značk, pisanje razglednic in veselje. Planinsko društvo za Selško dolino in Zeleniki, ki je organizator rekreativnega pohoda na Ratitovec, je vsakemu udeležencu izdalo posebno izkaznico z datumom udeležbe. Dvakratni udeleženci pa so prejeli bronaste značke. Ta dan je Ratitovec obiskalo okoli tisoč planincev.

Cas nam je bil skopo odmerjen in vrniti smo se morali v dolino. Zaželeli smo si na svidenje v gorah.

Marjeta Jeraj

PO POTEH REVOLUCIJE

(Nadaljevanje)

V oktobrski izdaji našega časopisa smo opisali nekatere vtise s potovanja skupine letošnjih petindvajsetletnikov »Po poteh revolucije«. Prva dva dni potovanja od Ljubljane preko Gorjancev, Bele krajine, Karlovca, Plitvičkih jezer, Bihaća, Drvarja do Jajca in naprej po dolini reke Vrbas do Banje Luke, sta vzbudila v nas izredno zanimanje za številne pomembne dogodke in obeležja iz naše revolucionarne preteklosti.

Zvečer drugega dne smo pripeli v Banja Luko, kjer smo prespali in naslednje jutro že zgodaj krenili proti Kozari.

Rahlo valovit predel Bosanske Krajine od Banja Luke preko Prijedora do reke Une se imenuje Podkozarje. Sama Kozara, planina prelepih gozdov pa se mogočno razprostira med Vrbasom in Uno, iz njenih najvišjih obronkov pa je moč videti tudi dolino reke Save.

Naš cilj tega dne je bil spoznati in videti vsaj delček legendarne Kozare, ki je bila v času narodnoosvobodilne borbe priča najbolj dramatične borbe borcev in vsega ljudstva s številčno večkrat močnejšim sovražnikom.

Iz Podkozarja smo se povzpeli na vrh Mrakovico, kjer stoji veličasten spomenik, postavljen v čast več tisočim padlim borcem. Mrakovica je center narodnega parka Kozare, ki obsega 3.375 hektarjev površin. Celotni kompleks Kozare z mnogimi pomniki iz NOB ter osrednjim spomenikom in muzejem na Mrakovici predstavlja spominsko in herojsko obeležje NOB.

Spomenik padlim Kozarčanom na Mrakovici je 10. septembra 1972 odkril sam tovariš Tito in ob tem dejal:

»Kozara je preživela eno najtežjih in prav tako eno najslavnejših epopej v zgodovini naših narodov. Kozarša epopeja je imela za narodnoosvobodilno borbo Jugoslavije v celoti ogromen pomen, ker je bila to prva velika bitka, v kateri je sodelovalo tudi neoboroženo ljudstvo. Kozara je med vsemi kraji v Jugoslaviji na prvem mestu po številu žrtev, ki jih je dala za svobodo naše domovine, pa tudi po bogatih izkušnjah in splošnih naporih vseh, ki so se borili za svobodo. To pa je tudi začetek borbe za bratstvo in enotnost naših narodov.«

V juniju 1942 se je pričela najhujša in najbolj krvava sovražna ofenziva na širokem predelu Bosanske Krajine. V sovražniških operacijah pod imenom »KAMPFGRUPPE WESTBOSNIEN« je sodelovalo 45 tisoč fašističnih vojakov in njihovih privržencev, oboroženih z naj sodobnejšo vojno opremo. Na Kozari pa je bilo tedaj 3500 borcev ter več tisoč ljudi, žena in otrok, bolnikov in ranjencev ter živine skupaj z bornim premoženjem, ki so ga ljudje nosili s seboj.

Celotno prebivalstvo Kozare in okolice je tiste dni doživelo težko in surovo usodo. Mnoge, ki so se skrivali v gozdovih Kozare, so na mestu pobili, v mnogih naseljih so jih pobili kar na pragovih njihovih domov. Najbolj zverinsko pa je bilo skupinsko ubijanje več kot 3000 ljudi, v mnogih krajih Kozare in Podkozarja.

V zbirna koncentracijska taborišča je sovražnik odpeljal pre-

ubitih na domovih in v gozdovih, ter umrlih v koncentracijskih taboriščih preko 35.000.

Kruto resnico o Kozari smo si ogledali v muzeju NOB na Mrakovici pa tudi na spominskem zidu ob spomeniku, kjer je vklesanih 9.864 imen žrtev padlih na Kozari.

Zato je Kozara živa legenda. O njej se govori, joka, piše pesmi ter poje in pleše. Na Kozaro se ne prihaja enkrat... Kozara — to je pripoved brez konca. Trajanje, ki nikoli ne ugasne ognja v srcih. Zato ji pravimo »Svoboda«.

Popoldne smo se vrnili v dolino in naprej do Bosanske Dubice ter ob reki Uni preko Save v Jasenovac.

Jasenovac je majhno mesto na obali reke Save, vendar veliko kot velemesto po trpljenju in zločinih, ki so jih izvršili fašisti nad nedolžnimi ljudmi. Tu je bilo veliko zloglasno ustaško taborišče, kjer so zverinsko pobili okrog 700.000 internirancev.

Osrednji spomenik žrtvam je veličasten, predstavlja pa razcveten tulipanov cvet. Stoji sredi polja ob jezeru, v katerem odseva vso svojo veličino.

V spominskem muzeju smo si ogledali dokumentarni film o strahotah, mučenjih in zverinskem ubijanju zapornikov, kar nas je močno pretreslo. Mnogi so že pred koncem zapustili dvorano, ker takih strahot niso mogli gledati. Karkoli bi že povedali o Jasenovcu, bi govorili o smrti; o jezeru bolečin, o neizmernem trpljenju tisočev žrtev, ki so globoko zapisane v zgodovini naše revolucije.

Popoldne tega dne nam je preostala le še pot do Ljubljane. Polni vtisov s celotne poti smo se vrnili domov.

K. G.

Ljuba Muharem je rodila in vzredila osem sinov in vse po vrsti ji je vzela Kozara. Pero, Mladen, Mile, Stojan, Milan, Mirko, Dragan in Dragoljub so umirali po starosti, v vsaki ofenzivi, v vsakem kozarškem jurišu

ko 68.000 prebivalcev Kozare, med njimi 20.000 otrok.

Nikoli ne bomo točno vedeli, koliko žrtev je umrlo v tistih krutih dneh. Znano je le, da je skupno število padlih v borbah,

Iz kulturne kronike

3. decembra bomo v naši delovni skupnosti praznovali pomembno obletnico — štiri leta delovanja našega moškega pevskega zbora. Ustanovili smo ga po obisku pevcev iz ladjedelnice Split, ki so nas obiskali v poletju leta 1974 z izredno dobrim programom. Velikokrat smo že slišali ubrane glasove na raznih proslavah in prireditvah, dosegli so veliko uspehov, pohval in priznanj, nešteto krat so nastopili tudi izven tovarne. Ze eno leto pojejo tudi v mešanem zboru. Ob tem se odpira nekaj zanimivih misli. Pevski zbor ni godba na pihala, ki lahko gre na ulico in lahko nastopi kot samostojni nosilec kulturnega dogodka. Pevski zbor je nekaj, kar je zaprto v ožje polje dejavnosti in to ponavadi v dvorano, da ga lahko nemoteno dojemajo ušesa poslušalcev. Pevci morajo občutiti skrb zanje, hkrati pa tudi odgovornost, da so poleg godbe na pihala najpomembnejši nosilec kulture na našem področju.

Na nekaj pa ne smemo pozabiti. Pozabiti ne smemo na naše zaledje. Naše polje kulturnega delovanja ni samo področje tovarne. Delovanje kulturnih skupin mora najti svoje korenine v krajevnih skupnostih, torej na terenu, kjer živi in dela velika večina naših delavcev. Teh korenin do danes še nismo pognali dovolj globoko, še vedno se čuti, da je KS nekaj drugega, kot je tovarna. V tem smo v zmoti. Tovarna in KS morata biti povezani, saj v obeh delujejo isti ljudje, ki morajo na obeh ravneh zastopati skupne interese. Torej je potemtakem tovarna zibelka kulture na delovnem področju, v medsebojnih odnosih, krajevna skupnost pa mora poskrbeti za živahno kulturno življenje izven tovarne. Podreti moramo pregrade ozkega gledanja v KS ali v tovarni. Če v krajevnih skupnostih ne bomo imeli dovolj življenjske moči, se bodo začele redčiti vrste naših kulturnih delavcev, v tem primeru pevskega zbora, ne samo litostrojskega, ampak tudi drugih. Program delovanja mora preko krajevnih skupnosti dajati garancijo, da bodo vsi kulturni dejavniki v celotnem občinskem merilu polno aktivni. Na tak način bomo ohranili tisto, za kar smo dali svoj dinar in bomo lahko še tudi v bodoče praznovali pomembne obletnice.

Ob zaključku teh misli naj velja še našim pevcem za njihovo četrto obletnico delovanja iskrena čestitka in najboljše želje za uspešno delovanje in seveda tudi to, da bi se njihove vrste še pomnožile prav iz domače krajevne skupnosti.

J. Oprešnik

Obiskali smo tudi vojvodski prestol na Gosposvetem polju

Pri koroških Slovencih

Naša sindikalna organizacija je organizirala 3. septembra izlet v Avstrijo. Člani sindikata smo želeli spoznati slovenske kraje s številnimi kulturno zgodovinskimi spomeniki, še bolj pa smo si želeli srečanja s predstavniki slovenske manjšine, o katere neenakopravnem položaju smo se želeli prepričati tudi sami.

Na pot smo se odpravili že zgodaj zjutraj. Onstran mejnega prehoda Jezersko smo stopili na koroška tla. V vasi Globasnica, ki leži nekaj kilometrov od meje, smo imeli prvi postanek. V domači gostilni »Pri Soštarju« smo bili postreženi v topli slovenski besedi. Pot nas je nadalje vodila preko mesta Velikovec. To je izrazito protislovensko razpoložen kraj, saj ima tu svoj sedež nacistična organizacija »Heimatsdienst«. Ob dveh popoldne smo prispeli v vas Vesele in imeli v gostišču »Wutte« ali po partizansko »Pri Lucu« kosilo. Ze na vratih nas je toplo sprejel gospodar »Luc«, kot so ga klicali med vojno, saj je bil eden izmed znanih koroških partizanov in je še danes predstavnik združenja koroških partizanov ter aktiven bореc za slovenske pravice.

Po kosilu smo se srečali s predstavniki slovenskih organizacij na Koroškem. V sproščenem pogovoru so nam natanko opisali svoje velike težave in napore, ki so jih vložili, da bi izbojevali pravice, ki so jim zagotovljene s 7. členom državne pogodbe, vendar pa jih avstrijske oblasti, predvsem zaradi nasprotovanja mračnih nacističnih sil, ne izpolnjujejo. Z veliko prizadevnostjo

so nam prikazali položaj manjšine v občini Skocijan, ki je bila nekoč tipična slovenska, danes pa so jo izbrisali iz zemljevida, kjer naj bi prebivala naša manjšina. Z njihovih obrazov smo lahko razbrali grenkobo in hkrati trdno voljo in upornost, s katero se bodo še naprej borili za to, da bi se slovenska beseda in kultura njihovih prednikov ohranila in svobodno živela med prihodnimi rodovi. Čeprav bi lahko še dolgo kramljali z našimi sogovorniki, smo se morali posloviti, ker nas je preganjal čas.

Pot smo nadaljevali proti Celovcu do Gospe svete, kjer smo si ogledali enega izmed najstarejših spomenikov naše kulture — vojvodski prestol, kjer so že od prvih začetkov naše naselitve ustoličevali slovenske kneze in kasneje koroške vojvode.

Domov smo se vračali ob Vrbskem jezeru in se še enkrat ustavili v čisto slovenski vasi Bilčovs.

Obogateni z novimi spoznanji in vtisi, ki smo jih dobili v pogovoru s predstavniki koroških Slovencev, smo se trdne volje, da jim bomo stali ob strani njihovega boja, vrnili domov.

Darko Franetič

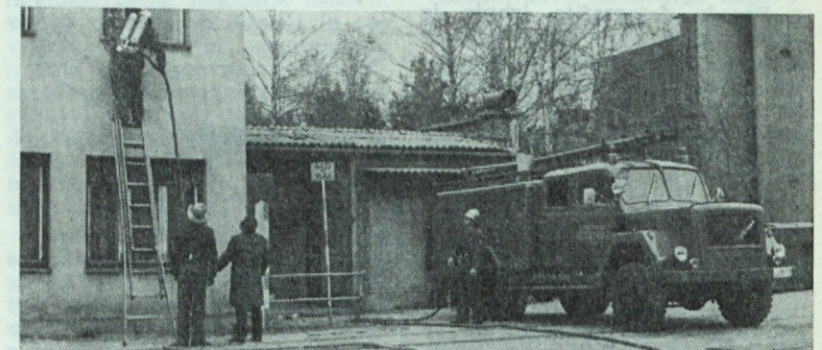
OBISK IZ ZRN

Na prošnjo Univerzitetne konference ZSMS Ljubljana in Koordinacijskega odbora za mednarodno izmenjavo strokovnih praks nas je v petek, 20. oktobra obiskala delegacija, ki jo je sestavljalo 16 študentov iz mesta Karlsruhe v ZRN.

Mladim študentom smo predstavili naš delovni proces. Po ogledu smo jim v nekaj besedah predstavili našo delovno organizacijo, njeno proizvodnjo in njen pomen v Jugoslaviji in v svetu.

Zanimala jih je tudi vloga mladih, njihova organiziranost pri delu, družbenopolitična aktivnost in preživljanje prostega časa.

Cirila Rozman

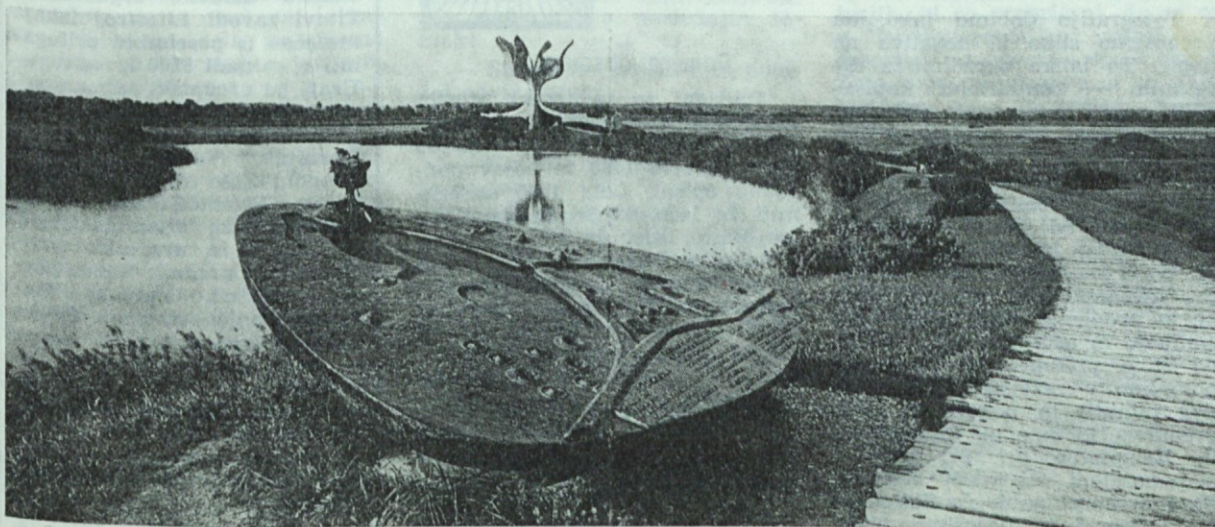

Gasilska vaja (Foto: D. Androjna)

OB TEDNU PROTIPOŽARNE VARNOSTI

Tako kot po vsej Sloveniji so tudi litostrojski gasilci proslavili teden protipožarne varnosti (od 20. do 27. oktobra) s simboličnim prikazom gašenja požara. Vajo je 25. oktobra popoldne izvedlo 11 gasilcev Industrijskega gasilskega društva Litostroj in 11 poklicnih industrijskih gasilcev. Do »požara« je prišlo v prostorih kadrovskega sektorja (v pisarnah tozda IVET in v informativnem centru), kjer so zažgali dimno petardo. Kmalu za tem, ko se je začel valiti mogočen dim iz vseh oken, sta že prihitela gasilski in rešilni avto. Gasilec, opremljenim z izoliranimi dihalnimi aparati je kmalu uspelo lokalizirati in pogasiti požar.

Gasilska vaja je bila zelo zahtevna, ker je potekala že v mraku in v nastropni stavbi, ki je težje dostopna. Ogledali so si jo tudi nekateri Litostrojčani, prav pa je, da se s težkim delom gasilcev seznanimo tudi ostali. Ob tej vaji jim lahko čestitamo in jim ob njihovem tednu zaželimo še veliko uspehov za naprej in seveda čim manj požarov in nesreč.

Jasenovac — panorama spominskega področja

Obnovljen samski dom

Nevzdržno stanje in zastarelost opreme v samskem domu IV. v provizoriju so narekovale globoke posege pri obnovitvi celotnega objekta. Po predvidenem programu in predračunu je bila sanacija opravljena v mesecu septembru in oktobru. Pri pregledu stanovančev smo ugotovili, da jih več kot polovica ni članov našega kolektiva. To so bili v večini primerov delavci, zaposleni pri raznih zasebnih obrtnikih. Zaradi neopremljenosti oziroma zastarelosti opreme je vladal prav v tem samskem domu velik nered in nedisciplin.

V sobah ni več pogradov, vanje smo namestili nove kavče, vsi prostori so obnovljeni, prebeljeni, v vseh prostorih so nova

tla. Urejena in na novo je opremljena tako imenovana čajna kuhinja, popravljena so vsa stranišča in kopalnice.

V prihodnjem letu predvidevamo zunanje pleskanje zgradbe ter ureditev okolice. V tako urejenem domu smo tudi cene bivanja izenačili z ostalimi litostrojskimi domovi.

Vse to pa je zahtevalo tudi potrebo po večji disciplini ter materialni odgovornosti stanovančev. Obračamo se na vse TOZD in DS v DO Litostroj, da nam pri tem pomagajo ter vplivajo na svoje člane pri vzdrževanju reda in discipline. Tako lahko danes ugotavljamo, da smo pridobili nov objekt, čeprav smo zmanjšali število ležišč.

M. V.

POŠKODBE V OKTOBRU 1978

Poškodbe v oktobru 1978

TOZD/DS	število poškodb	štev. izgubljenih delovnih dni
TOZD PUM — livarna sive litine	2	16
— livarna jeklene litine	2	47
TOZD PZO	5	80
TOZD OB	5	52
TOZD MONT	1	56
TOZD PPO	3	51
TOZD IVET	3	75
TOZD PTS	1	6
TOZD PROD	2	3
TOZD IRRP	—	52
TOZD NAB	—	7
TOZD ZSE	1	11
DS PFSR	1	2

Kot je razvidno iz tabele, smo imeli v naši delovni organizaciji oktobra 26 poškodb, od tega sta se dve pripetili na poti na delo. Zaradi poškodb smo izgubili 458 delovnih dni ali povprečno 17,6 dneva na eno poškodbo.

K precejšnjemu številu izgubljenih delovnih dni so precej prispevale poškodbe iz prejšnjih mesecev, in sicer v TOZD IRRP in NAB, kjer v tem mesecu niso imeli nobene poškodbe, ter v TOZD MONT, PUM — livarna jeklene litine, IVET pa tudi v PPO.

Glavo sta si poškodovala 2 delavca, oči 6, telo 1, prste rok 8, ostali del roke 4, noge pa si je poškodovalo 5 delavcev.

Največ poškodb se je pripetilo v ponedeljek 9, nato v petek 7, v sredo 5, v četrtek 3 in v torek 2 poškodbi.

V oktobru smo imeli 31 poškodb manj kot v istem mesecu lani. Lani smo zaradi poškodb izgubili 698 delovnih dni ali povprečno 12,2 dneva na eno poškodbo, kar je za 5,4 dneva na eno poškodbo manj kot v letošnjem letu.

Služba varstva pri delu

FOTO-FILMSKO DRUŠTVO LITOSTROJ

Piše Peter Pozenel

TEČAJ IZ OSNOVE FOTOGRAFSKE TEHNIKE

NASTANEK FOTOGRAFIJE

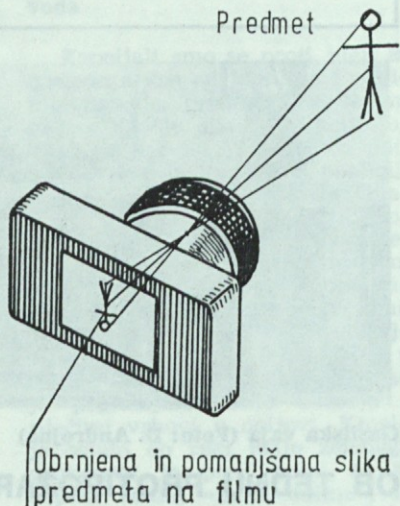
Beseda fotografija izhaja iz grških besed »fos« (svetloba) ter »grafo« (pisati, risati). Če obe besedi sestavimo, dobimo »svetlobno risanje« ali fotografiranje. Celoten postopek tega »risanja s svetlobo« do končne slike pa je na kratko naslednji:

SNEMANJE ALI FOTOGRAFIRANJE

Svetlobni žarki (od sonca ali luči), ki prihajajo na predmet, katerega želimo fotografirati, se od predmeta odbijejo in gredo skozi objektiv kamere v ohišje.

Na zadnji strani ohišja kamere se nahaja film z emulzijo. Emulzija je kemična snov (halogenid srebra), ki je občutljiva na delovanje svetlobe.

Konstrukcija kamere omogoča, da s točno nastavitvijo razdalje predmeta dobimo na filmu ostro sliko predmeta (obrnjeno). Ko na emulzijo delujejo svetlobni žarki (ta čas je včasih zelo kratek, npr. eno tisočinko sekunde), pride v emulziji do kemične spremembe in na filmu nastane nevidna (latentna) slika predmeta. Da dobimo na filmu vidno sliko predmeta, moramo emulzijo filma kemično obdelati, tj. razviti film.

RAZVIJANJE FILMA — NEGATIVNI POSTOPEK

Z razvijanjem filma dobimo negativ. Slika predmeta je sedaj vidna, toda negativna (kar je na predmetu črno, je na negativu belo in obratno).

Razvijalec je kemična raztopina, v katero film potopimo za nekaj minut. Čez razvijanja je odvisen od vrste filma, vrste razvijalca, temperature itd. Razvijalec deluje tako, da halogeno srebro pretvori oziroma razvije

ZAHVALE

Ob smrti našega dragega sina Marjana Kastelica se iskreno zahvaljujemo sindikalni organizaciji in vsem njegovim sodelavcem iz TOZD Siva livarna za vence in denarno pomoč.

Zalujoča družina Kastelic

Ob prerani nenadni in boleči izgubi našega dragega moža in očeta IVANA LAHA se iskreno zahvaljujemo vsem članom DO Litostroj, ki so nam pomagali v težkih trenutkih in nam izrekli sožalje in ga spemili na njegovi mnogo prezgodnji zadnji poti.

Posebno se zahvaljujemo njegovim sodelavcem iz TOZD Nabava in celotni Kontroli za darovane vence, sindikalni organizaciji za denarno pomoč, litostrojskih pihalni godbi, stanovančev našega bloka za cvetje, govorniku za poslovilne besede in vsem, ki ste sočustvovali z nami.

Družina Lah

Ob smrti moje drage mame se iskreno zahvaljujem vsem prijateljem in sodelavcem za izrečena sožalja in darovano cvetje.

Vinko Kocjan

Iskrena hvala vsem, ki ste sočustvovali z menoj, mi izrekli sožalje in podarili lep venec ob smrti mojega dragega očca Franca Vidica.

Vera Prijatelj

Zahvaljujem se izvršnemu odboru sindikata Litostroj in tozda PUM za denarno pomoč.

Ferid Bašanović

Zahvaljujem se sodelavcem iz tozda PZO za darilo in čestitke ob moji 50-letnici.

Silvester Belcijan

Zahvaljujem se zdravstvenemu osebju ambulante Litostroj za njihovo strokovno pomoč, sindikalni organizaciji za denar in sodelavcem za obisk ob moji bolezn.

Anton Koncilja

ČESTITKA

4. novembra je praznoval 50-letnico Martin Solce, kurjač v pralnici TOZD ZSE.

Za ta praznik mu iskreno čestitajo sodelavke iz pralnice.

v kovinsko srebro. To delovanje pa je na mestih, kjer je emulzija bolj osvetljena, močnejše (dobimo bolj temne ploskve), na mestih, kjer je delovanje svetlobe slabše, pa dobimo bolj svetle ploskve. Delce halogenega srebra, na katerega ni delovala svetloba in torej niso bili razviti, je treba odstraniti, da postane tako film bolj prozoren. V ta namen potopimo film po razvijanju še v drugo raztopino, t. i. fiksir in tako dobimo lep negativ s sliko fotografranega predmeta.

IZDELAVA FOTOGRAFIJE — POZITIVNI POSTOPEK

Fotografijo dobimo tako, da prenesemo sliko iz negativa na papir. To lahko naredimo z direktnim — kontaktnim kopiranjem negativna na papir ali s povečevalnikom. Na papirju se nahaja emulzija, ki je podobna tisti na filmu in je občutljiva na delovanje svetlobe. Čas osvetlitve je odvisen od gostote negativa, od razdalje, jakosti svetlobe ter od vrste papirja. V času osvetlitve (eksponiranja) delujejo žarki, ki prodirajo skozi negativ na emulzijo in ustvarijo tako nevidno sliko predmeta. Papir sedaj potopimo v razvijalec (približno dve minuti) in pokaže se slika predmeta, ki smo ga fotografirali. Razvijamo pri pri posebnih rumenozeleni ali rdeči svetlobi. Po razvijanju papir še fiksiramo ter operemo in posušimo. Tako je fotografija gotova.

OBVESTILO

Obveščamo člane kolektiva, da lahko rezervirajo prostor na Soriški planini za čas šolskih počitnic od 20. januarja do 4. februarja za sebe in svoje otroke le do 15. decembra. Mesta, ki bodo po tem datumu še ostala prosta, bomo ponudili drugim interesentom.

Prva izmena traja od 20. 1. do 27. 1. 1979, druga izmena pa od 27. 1. do 3. 2. 1979. Prostor pa imamo še po šolskih počitnicah od 3. 2. do 10. 2. 1979 ter od 10. 3. dalje. Cena penziona v sobah je 140 din, cena penziona na skupnih ležiščih pa 120 din na dan.

V času šolskih počitnic bosta na Soriški planini dva učitelja smučanja, ki bosta vodila začetni in nadaljevalni tečaj smučanja.

TOZD ZSE

Odšli so v pokoj

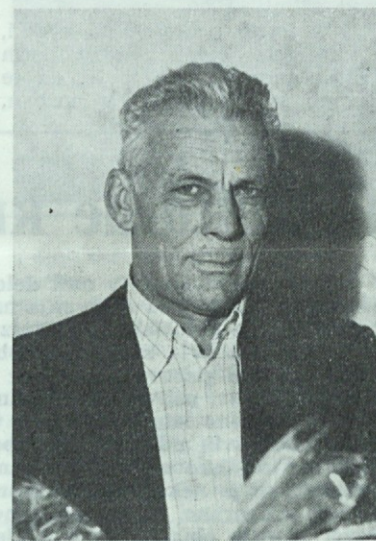

31. avgusta je odšel v pokoj naš dolgoletni sodelavec Leopold PIRIH, delovodja skupine za zbiranje koristnih industrijskih odpadkov. V Litostroju je bil od 17. avgusta 1951.

Vsa ta dolga leta je svoje delovne naloge opravljal z veseljem in z veliko natančnostjo.

Vsem bivšim sodelavcem želimo še veliko zdravih in lepih let.

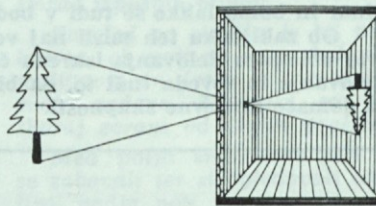
Zadnjega septembra je iz TOZD PUM odšel v pokoj Franc GODEC, strojni čistilec v čistilnici livarne jeklene litine. V Litostroj je prišel 14. julija 1959.

Sredi septembra letos je odšel v pokoj navezovalc Alojz SARDAR, ki je delal v tozdu Montaža. V Litostroj je prišel 18. maja 1962.

ZGODOVINA FOTOGRAFIJE

Že Aristotel je v 4. stol. pred n. š. zabeležil, da nariše svetloba, ki pada skozi malo luknjico v steni temnega prostora, na nasprotni steni v notranjosti prostora sliko predmetov, ki se nahajajo zunaj.

Camera obscura

Italijani so ta temni prostor imenovali »camera obscura« (temna škatlica) in Leonardo da Vinci je leta 1490 ta pojav podrobno opisal. Leta 1550 so izumili že lečo, ki so jo montirali na mesto, kjer je bila luknjica. S tako napravo so veliko risali perspektivo in izdelali prenosne kamere, s katerimi so lahko potovali po deželi. Razvoj je šel precej hitro naprej in važnejše iznajdbe v zgodovini razvoja fotografije so:

— Leta 1657 je Kaspar Schott (izg. Šot.) izdelal boks-kamero. Imela je dve leči in goriščno razdaljo, ki se je lahko spreminjala s pomočjo dveh škatel, od katerih je ena drsela v drugi.

Glasilo delovne organizacije Titovi zavodi Litostroj izhaja mesečno (s posebnimi prilogami) v nakladi 5500 izvodov. — Ureja ga uredniški odbor v sestavi: Stanislav Brađeško, dipl. inž., Milan Vidmar, Janez Oprešnik, Vukosav Zivkovič, Leopold Solc, dipl. inž., Hrabroslav Premelč, Janez Stražičar, dipl. inž., Milan Jurjavčič, inž. in uredniki.

Odgovorni urednik Karel Gornik, urednik Marjana Habicht, tehnični urednik Estera Lampič, lektorira prof. Vesna Tome-Lamut

Telefon uredništva 556-021 (n. c.) interna 202, 246 — Poštna plačana v gotovini — Rokopisov ne vračamo — Tiska Tiskarna Ljubljana.

Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu 421-1/72.

SODOBNA BASEN

Pridna stara koklja je našla na svojem dvorišču pšenično zrno:

»Iz tega zrna bi lahko nastal čudovit hlebček!« je dejala ostalim prebivalcem na dvorišču. »Seveda pa ga moramo prej še vsi skupaj posejati.«

»Jaz imam danes sestanek na sosednjem dvorišču, kjer bomo skupaj določili točkovočno listo,« je dejal glavni petelin.

»Tudi jaz ti ne morem pomagati, draga koklja, ker pripravljam opis del in delovnih nalog, ki je osnova za točkovočno listo,« je dodal pomočnik glavnega petelina.

»Moja dolžnost pa je pisati zapisnik na sestanku, kjer bo prisoten tudi naš šef,« je vkleknila mlada putka, tajnica in desna perut glavnega petelina.

»No, če je tako, bomo morali jaz in moji ubogi piščančki zavihati rokave,« je dejala stara koklja in po vseh poljedelskih zahtevah posejala pšenično zrno.

Cas je tekel. Zrno je vzkliko in se razvilo v prelepo stebelce. Ko je stebelce čisto dozorelo, ko je klasje porumenelo in se je približal čas žetve, je stara koklja spet vprašala:

»Ali bomo sedaj s skupnimi napori in s skupno produktivnostjo žito poželi, omlatili, zmleli in vmesili hlebček?«

»Jaz ne morem! Ravno danes sklicujem sestanek, zagotoviti pa moram tudi sklepčnost zaradi sprejemanja točkovočne liste, na podlagi katere bomo lahko delili skupen proizvod!« je vzkliknil glavni petelin in poklical svoje službeno vozilo.

»Jaz pa opredeljujem konkretne delovne obveznosti vsakega posameznika na našem dvorišču, da se ne bo kasneje izkazalo, da stvari niso bile analitično proučene,« je dodal pomočnik glavnega petelina.

»Jaz pa... jaz se počutim danes tako bolno, da bom morala iti potrditi svojo zdravstveno izkaznico,« je zastokala mlada putka, desna perut glavnega petelina.

»Potem mi ne preostane nič drugega,« je zaključila stara pridna koklja, kot da s svojimi piščančki opravi tudi to delo.

Potem je odrinila kolikor je mogla od svoje skromne, na minulem znoju prisluzene pokojnine in kupila mlatilnico in vse priključke za predelavo že pridelane pšenice. Ko je požela, omlatila in zmlela žito in iz nje ga spekla hlebček, ki mu noben sanitarni inšpektor ne bi mogel najti napake, je vprašala:

»Kdo bo sedaj pospravil ta hlebček?«

»Jaz!« je dejal glavni petelin. »Upoštevati moramo stopnjo moje odgovornosti pri izvrševanju zahtevnih nalog, pa tudi podatek, da smo skoraj čisto brez vsakršnih sredstev s skupnimi silami iz nič napravili nekaj.«

»Jaz tudi!« se je priključil delitvi tudi pomočnik glavnega petelina. »Težavnost dela, ki sem ga sam opravil kar najbolj nepristransko, je merilo, da na točkovočni listi dobim kar najvišje mesto.«

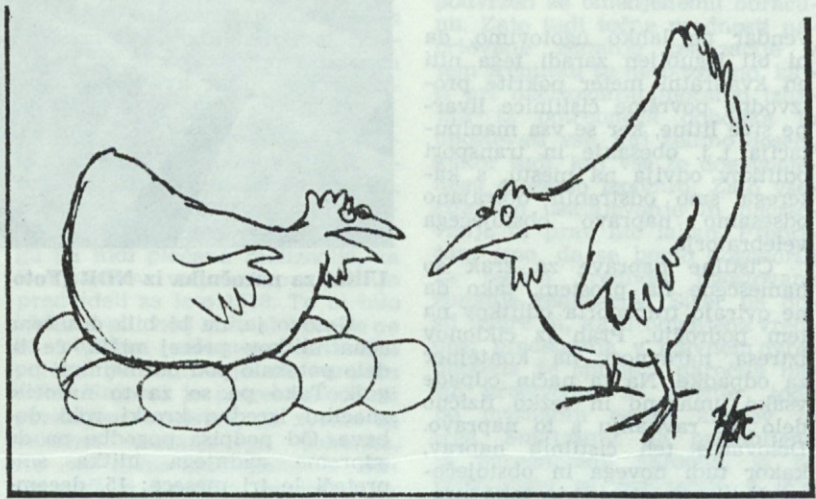
»Niti mene ne morete izvzeti iz delitve dohodka,« je na vrat na nos pritekla iz bolniške tajnica in desna perut glavnega petelina. »Pogoji dela na mojem delovnem mestu so takšni, da bi drugi zahtevali celo beneficirano delovno dobo.«

»Ne, tega hlebčka razen mene in mojih piščančkov ne bo jedel noben drug, saj smo na svojem hrbitu nosili vso težo proizvodnje,« je dejala stara visoko produktivna koklja in...

Motite se, dragi bralci, če mislite, da je stara koklja skupaj s svojimi pridnimi otroci pojedla s trudom pridelan hlebček. Glavni petelin, njegov pomočnik in mlada putka — tajnica in desna perut glavnega petelina, so stari koklji takoj odvzeli hlebček in v internem zapisniku obrazložili svojo odločitev:

»V smislu sprejetih sistemskih rešitev, da bomo delili samo to, kar je ustvarjeno, lahko samo en del tega dodelimo za osebne dohodke. Zaradi stabilizacije, modernizacije in razširitve proizvodne baze moramo temeljito utrjevati naše fonde. Še toliko bolj, ker je primitivna proizvodnja stare koklje — čisto razkošje.«

Pera Srečković

»V rednem delovnem času kokodajsam, na jajcih pa sedim honorarno...« (Bašić, Vjesnik)

JEZIKOVNI SP..OTIK..LJAA...JJJI!

V teh kratkih razmišljanjih o pravilni rabi slovenskega jezika (SZDL je prav pred kratkim časom sprožila akcijo za izboljšanje slovenščine v javnosti) se bomo ustavili ob najpogostejših napakah, ki jih opažam pri lektoriranju prispevkov za naš časopis, te napake pa so istočasno najpogostejše tudi pri večini drugih ljudi. Ti sestavki so torej dobronamerna kritika, avtorjem v pomoč in vodilo, z nasveti želim pomagati pri razreševanju mnogih nejasnih vprašanj. Naša skupna želja je, da bi se naučili pisati čim boljše in čim lepše slovenščino in tako prispevali kamenček v zgradbo prizadevanj za izboljšanje našega jezikovnega izražanja.

Najprej se bom ustavila pri pravopisu in pri eni najpogostejših napak oziroma razvad, ki se je mnogi niti ne zavedajo ali imajo celo pomisleke. Gre za vrstni red pri pisanju osebnih lastnih imen — ime in priimek ali priimek in ime. Zanimivo je, da se je velika večina ljudi navajena podpisovati napačno:

Kovačič Franc

Na prvi pogled res ni nič napačno — pa vendar je. Poglejmo si, kako poimenujemo kakšne znane osebe:

Ivan Cankar (ne: Cankar Ivan)

Karl Marx (ne: Marx Karl)
Torej: rojstno ime pišemo pred priimkom. Tako zaporedje je v rabi po vsem svetu. K nam je napačna raba prišla iz srbohrvaščine že pred 2. svetovno vojno, vendar je tuja našemu jezikovnemu čutu. Zato je tudi napačno, kar pogosto preberemo v kakšnem zapisniku:

»Rešili so prošnjo Torkar Janeza.«

Pravilno: »Rešili so prošnjo Janeza Torkarja«. Saj tako tudi govorimo, čemu bi potem

jezik utesnjevali v neke uradniške fraze?

Obrnjen red — torej priimek pred imenom pa je dovoljen samo za besedne sezname, karto-teke, imenike itd.

In ko smo že pri imenih, naj opozorim še na nepravilno sklanjanje moških imen, ki se končujejo na -o.

Ivo — Iva (ne: Ivota)

Tito — Tita (ne: Titota)

Zadnja oblika je bolj pogovorna in v pisavi ni dovoljena!

V preteklem mesecu smo pogostokrat govorili, brali in pisali o prazniku 29. novembra in o zgodovinskih dogodkih ob rojstvu republike. Prepogostokrat smo našli napake, spet take, za katere je mnogo ljudi prepričanih, da je prav njihov način pisanja.

Napačno: 29. november — Dan republike

Pisati moramo: dan republike, član JLA,

novi leto, prvi maj, pust... Vse praznike pišemo z malo začetnico, saj so to vendar obča (splošna) in ne lastna imena.

In še pogostokrat vidimo:

II. zasedanje AVNOJ-a

Sestali so se po TOZD-ih.

Pravilno: II. zasedanje AVNOJ

Kraticam pri pisavi ne dodajamo obrazil (AVNOJ-a), lahko pa jih vzamemo kot novo besedo in jo sklanjamo kot ostale:

II. zasedanje Avnoja

imamo 11 tozdov.

Vesela bom, če bodo moje želje in moja jezikovna navodila padla na plodna tla, če jih boste upoštevali tisti, ki ste doslej pisali drugače. Upam, da se vam bodo morda ob vsem tem pojavila kakšna nerešena jezikovna vprašanja, nejasnosti — pišite, z veseljem bom nanje odgovorila.

Vesna Tomc-Lamut

OD ZAMISLI DO NOVINARSKEGA PRISPEVKA

Piše Marijana Habicht

Novinarstvo? Poizkusimo!

Že v uvodniku v »Internih informacijah« smo napisali, da namepravamo začeti objavljati članke, ki naj bi našim stalnim in občasnim dopisnikom olajšali delo pri pisanju prispevkov za naš časopis pa tudi morda za kakšnega drugega. Informiranje si v naši družbi pridobiva vedno večjo veljavo. Vedno bolj je izražena zahteva po sprotnem, točnem in kvalitetnem obveščanju, ki nam lahko pripomore k oblikovanju skupnih stališč in pri odločanju. S tem namenom smo tudi v Litostroju razširili in poglobili informativno dejavnost, obenem pa se je razširila tudi dopisniška mreža.

Verjetno se še spominjate, da smo že pred časom nameravali organizirati neke vrste izobraževalni seminar, na katerem bi naše dopisnike in vse tiste, ki jih to zanima, seznanili s tehniko in osnovami novinarskega obveščanja.

To bi marsikomu olajšalo delo, ki ga ima pri pisanju svojih člankov, saj je že veliko dopisnikov, ki to funkcijo opravljajo po službeni dolžnosti, nikakor pa ne moremo v naprej pričakovati, da bodo tudi dobri dopisniki (čeprav ne trdimo, da to niso), saj je narava njihovega dela popolnoma drugačna od tovrstne dejavnosti. Na žalost takšnega seminarja nismo mogli izpeljati, saj je to povezano z vrsto dodatnih stroškov, obenem pa nam vsem tudi primanjkuje prostega časa, ki je že tako preveč izpolnjen z različnimi strokovnimi in funkcijskimi zadolžitvami.

Zato smo iskali in našli ustrezno rešitev, ki bo nemara zajela še večji krog tistih, ki jih to področje količkaj zanima. V današnji številki bomo začeli objavljati krajše eseje o novinarstvu in novinarskem obveščanju, ki bodo vsebinsko zaokroženi, in si bodo smiselno sledili. To naj bi bil neke vrste izobraževalni tečaj, za katerega upamo, da vam bo olajšalo delo pri pisanju pri-

spevkov, morda pa pritegnil tudi ostale, da se bodo preizkusili v pisanju. Seveda ne pričakujemo, da bomo na tak način pridobili kar naenkrat kopico kvalificiranih novinarjev, dovolj bo, če boste obvladali osnovne novinarske zvrsti in za posamezne članke znali najti najustreznejšo novinarsko zvrst.

Naše nadaljevanje bomo skušali pisati čim bolj poljudno in zanimivo in če bo to mogoče, bomo podali tudi veliko praktičnih primerov. Celotno objavljanje bomo zaokrožili v naslednjih temah:

— Sistemska ureditev in položaj novinarstva

— O vsebinskih konceptih tiska

— Kaj je novinarstvo in kdo je novinar

— Novinar na delu

— Informacija in sredstva množičnega komuniciranja

— Ustvarjanje informacije

— Proces novinarskega pisanja (novinarsko poročanje)

— Oblike novinarskega izražanja:

— vest;

— poročilo;

— komentar;

— intervju;

— reportaža

in podzvrsti.

— Kam gre razvoj novinarstva danes (od Gutenberga do računalnika);

— Politika urejanja (nekaj o delu v uredništvu).

Veliko več poudarka bomo dali praktičnim problemom in manj splošnim — teoretičnim. Člankov ne bomo sestavljali le glede na delo v našem uredništvu, temveč bomo pisali o tem s širšega vidika. Upamo le, da vas bo ta nova rubrika pritegnila, vsekakor pa si želimo tudi vašega sodelovanja in predlogov.

Ob tem smo pripravili še neke novosti. Velika večina vas verjetno že ve, da je skoraj vse članke pred objavo potrebno tudi lektorirati. To so bodisi slovnični, bodisi stilistični popravki člankov, ki so pogosto šele po taki obdelavi primerni za objavo. Nema lookrat povzročajo razne spremembe tudi hudo kri pri avtorjih, ki so prepričani, da so se v članku izrazili kar najbolje, v časopisu pa opazijo spremembe. Zato smo se dogovorili z našo lektorico — tovarišico Vesno Tomc-Lamut, ki je profesorica slovenskega jezika v Izobraževalnem centru, da nas bo seznanjala z najbolj pogostimi napakami in spodrsiljaji pri pisanju. To nam bo dalo možnost, da osvežimo znanje slovenskega jezika in se naučimo česa novega. Seveda je poznavanje jezika tudi prvi pogoj za uspešno pisanje, obenem pa je to tudi naš materin jezik, ki ga moramo vsi obvladati.

SISTEMSKA UREDITEV IN DRUŽBENI POLOŽAJ NOVINARSTVA

Položaj novinarstva in novinarskega delovanja je neposred-

no obravnavan v zakonu o tisku in drugih sredstvih informiranja, posredno pa je novinarska dejavnost utemeljena in nakazana v ustavi in vrsti drugih zakonskih predpisov. V glavnem ustavo poznamo in vemo, da nam zagotavlja svobodo obveščanja, zagotavlja javnost dela državnih orga-

»Nič ni tako razburljivo, kot enostavnost resnice, nič ni bolj eksotično od našega okolja, nič ni bolj fantastično od resničnosti in nič ni bolj senzacionalno na svetu od časa, v katerem živimo.«
Egon Erwin Kisch

nov in organov družbenega samoupravljanja, nakazuje osnovni smisel svobode obveščanja in obvezuje državne in samoupravne organe, da prispevajo k humanizaciji družbenega okolja in človekove osebnosti, še posebej pa določa pravico ljudi, da so obveščeni o vsem, kar se v naši družbi dogaja, saj mora biti delo vseh ustanov javno.

Drugi je temeljni zakon o časopisnih podjetjih in časopisnih zavodih, ki določa predvsem status teh delovnih organizacij v našem ekonomskem in družbenem sistemu. Nič manj pomemben tudi ni zakon o radiofuznih zavodih, ki določa pogoje delovanja teh ustanov, ki delujejo spet na svoj poseben način.

Osnovo za novinarsko udeleževanje pa daje temeljni zakon o tisku in drugih oblikah informacij, ki je v celoti posvečen novinarskemu delu. Zagotavlja svobodo tiska, čim popolnejše obveščanje javnosti, zagotavlja vsem enake pravice obveščati in biti obveščeni, poudarja, da ni cenzure tiska in določa, da so viri informacij v enakih pogojih dostopni vsem zavodom za širjenje informacij in osebam, ki se ukvarjajo z obveščanjem in širjenjem informacij. Seveda pa se

morajo pri tem novinarji in ostali, ki se ukvarjajo z obveščanjem, ravnati po načelu poklicne etike in družbene odgovornosti, ki sta še posebej opredeljena v kodeksu jugoslovanskega novinarstva. Zakon o tisku obširno obravnava tudi vprašanje javnega odgovora — kdaj ga lahko posameznik ali ustanova zahteva in kdaj ga ima pravico dobiti. Tu so zajeti tudi prekrški, zaradi katerih se lahko prepove razširjanje tiskanih stvari, ter kazenske odgovornosti storjene preko tiska, radia ali televizije.

Vendar pa vsi ti zakoni določajo le okvirne novinarskega dela. Praksa je mnogo pestrejša od vsem določil, zato konkretno novinarsko delo postavlja vrsto vprašanj, na katera v vseh navedenih aktih ni točnega odgovora. Odgovori na ta vprašanja se oblikujejo pri vsakodnevnem novinarskem delu in pri poglobljanju novinarjev v vlogo, ki jo opravljajo v našem družbenem razvoju. Novinar ni samo informator, temveč tudi sooblikovalec tega dogajanja, saj aktivno sodeluje pri oblikovanju naših družbenih odnosov in pri usmerjanju našega nadaljnjega razvoja. Zakonska določila v mnogočem predpisujejo, česa novinar pri svojem delu ne sme storiti in določajo tudi, kako mora svoje delo opravljati — ne določajo pa, kaj vse mora opravljati. Najbrž pa smo si enotni v ugotovitvi, da svoje naloge ni opravil, če molči o stvari, za katero meni, da bi moral o njej javno spregovoriti. Razlogi so lahko kaj različni, zato o njih ne bomo razpravljali. Vendar pa je tudi to ena od oblik dezinformiranosti. Zavestno zamlanjanje resnice, kjer je ta resnica potrebna, je prav tak moralni prekršek, kot izkrivljati resnico, čeprav za ta prekršek ni zakonjenih kazenskih sankcij.

Naslednjič: Objektivnost pri pisanju in o vsebinskih konceptih tiska.

vesti iz obratov

TOZD PUM

Ugodni kazalci količinske proizvodnje, kakor tudi uspeh finančnega poslovanja v devetih mesecih letošnjega leta, so odraz prizadevanja vseh delavcev naše ga tozda.

Poleg proizvodnje ulitkov za izdelke skupnega proizvoda je zelo važna proizvodnja ulitkov naših zunanjih naročnikov. Zaradi usmerjenosti programa in izdelave ulitkov takih kvalitete, ki jih druge livarne ne izdelujejo, smo pridobili večje število stalnih naročnikov. Prav to pa nam omogoča, da lahko razvijamo in izboljšujemo kvalitete posameznih litin. Istočasno lahko uvajamo nove tehnološke postopke izdelave, s tem pa tudi hitrejšo in ekonomičnejšo proizvodnjo.

Izdelava modelov je še vedno pereča, ker ne moremo narediti hitro vseh modelov, ki jih livarne potrebujejo. Kljub temu, da

jih izdelujemo v kooperaciji, je izdelava modelov še vedno tista faza v ciklusu proizvodnje ulitkov, ki časovno zavzema preko 50 odstotkov.

Trenutno izdelujemo večje število modelov za HE Nabrifa, HE Čakovec in ČP Dvor; omeniti moramo, da smo izdelali velik model za rezervni gonilnik za HE Jablanica.

V naslednjih dneh bomo predvidoma pričeli izdelovati večje število modelov za ČP Čita-gong — komisija 91.070 in Minel Beograd. V livarni sive litine končujemo izdelavo večje količine ulitkov za vzhodnonemškega naročnika in Jugoturbino. V naslednjem mesecu je predvidena izdelava ulitkov za ČP Dvor (propelerske črpalke).

Specialna livarna neprekinjeno izdeluje ulitke za cementne mline in drobilce, izdelali smo

nekaj kompletov »verig« za železnico, ki so namenjene za posebne stroje pri vzdrževanju železniških prog.

V jeklolivarni imamo veliko dela z reduktorji za ZSSR, izdelujemo turbinske dele za HE Nabrifa in HE Hemren Dam, žerjavarske dele za 4. polarni in mostni žerjav za ZSSR, viličarje in ulitke za preoblikovalne stroje. Pri blagovni proizvodnji je najpoglavnejša izdelava ulitkov za MINEL Beograd, in sicer komplet ulitkov za drobilce premoga, ki ga uporabljajo v termoelektrarnah.

Za rudnika Bor in Majdanpek končujemo čiščenje večjega števila ulitkov. V oktobru je bilo sklenjeno novo naročilo, ki je po obsegu zelo veliko, saj predstavlja 20 kompletov v teži preko 500 ton zahtevnih jeklenih ulitkov. Zasedba z delom je ugodna, vsi obrati imajo dovolj dela, vendar pa kaže, da v modelni mizarji, kakor tudi v čistilnicah, primanjkuje delavcev oziroma nekaterih ključnih strojev. Stanje v čistilnici sive livarne se bo kmalu popravilo, ko bo pričel redno obratovati nov čistilni stroj »Gostol«.

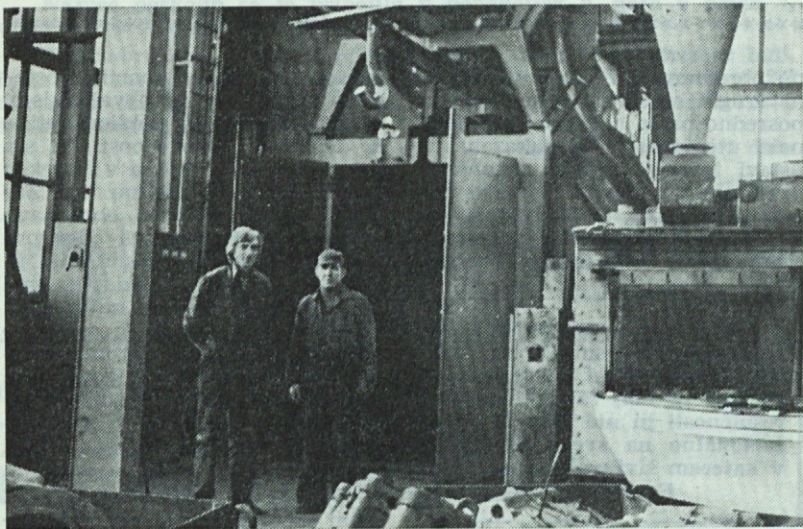
Alojz Gruden

STROJ ZA ČIŠČENJE ULITKOV — IZDELEK PODJETJA »GOSTOL« TER PRIPADAJOČA PREČIŠČEVALNA NAPRAVA ZA ZRAK STAMONTIRANA IN PRIPRAVLJENA ZA OBRATOVANJE

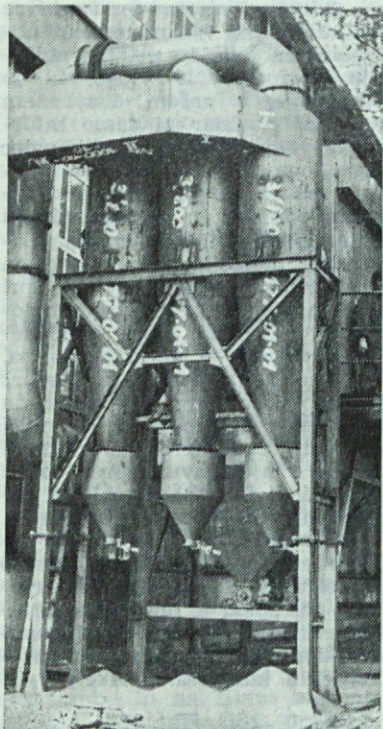
Ze tretjič obveščamo naš kolektiv o tem, kako TOZD PUM posodablja in izpolnjuje opremo v posameznih svojih obratih ter tako postopno izboljšuje delovne pogoje svojih delavcev in omogoča tudi uvedbo čim boljših tehnoloških postopkov pri svoji proizvodnji. Vsa ta nova oprema, kakor smo že uvodoma navedli, prihaja v glavnem od domačega proizvajalca t. j. podjetja »GOSTOL« iz Nove Gorice, edinega proizvajalca te opreme v državi.

Značilnost novega stroja je med drugim ta, da nudi zelo široke možnosti peskanja najrazlič-

nejših delov; to univerzalnost mu dajejo dejstva, da turbine med peskanjem pokrivajo zelo velik

Tovariša Jenko iz Litostroja in Volf iz Gostola pred peskalno komoro VK-5

Čistilne naprave peskalne komore VK-5 (Foto: Žlebnik)

efektivni profil komore, da je vstopni gabarit delov, ki jih želimo čistiti, maksimalen, t. j. $\phi 1500 \times 2200$ mm, da pogon mačka omogoča poleg premočrtnega gibanja tudi rotacijo kljuge v komori, tako da so viseči odlitki dosegljivi iz vseh strani. Ta konstrukcijska posebnost pogona daje možnost, da dana razporeditev curkov peska popolnoma pokriva celotni razpoložljivi gabarit za odlitke. Stroj je preproste konstrukcije in ga lahko upravlja vsakdo, ki je dobro seznanjen z navodili in ki ta navodila v praksi tudi dosledno upošteva.

Danes, ko je ena od najbolj aktualnih tem dvig proizvodnje in čimbolj rentabilno gospodarjenje, bi lahko tudi ta čistilni stroj za odlitke s pripadajočo opremo obravnavali s tega vidika. Kajti med tem, ko nabavljamo novo opremo, vedno mislimo tudi na možne kombinacije z obstoječimi napravami in iščemo tudi z ekonomskega stališča najbolj ugodno rešitev. Zato lahko presodimo tudi koristnost razporeditve opreme. Lokacija za ta nov čistilni stroj je sicer zahtevala določen poseg ter manjšo spremembo v pripravljalnici odlitkov iz sive litine,

vendar pa lahko ugotovimo, da ni bil izgubljen zaradi tega niti en kvadratni meter pokrite proizvodne površine čistilnice livarne sive litine, ker se vsa manipulacija t. j. obešanje in transport odlitkov odvija na mestu, s katerega smo odstranili dotrajano odsesalno napravo obstoječega velebratorja.

Čistilne naprave za zrak so nameščene na prostem, tako da ne ovirajo transporta odlitkov na tem področju. Prah iz ciklonov iztresa naravnost na kontejner za odpadke. Na ta način odpade vsako umazano in težko fizično delo pri ravnanju s to napravo. Delovanje teh čistilnih naprav, kakor tudi novega in obstoječega čistilnega stroja, je tako urejeno, da ne bo potrebno obnoviti dotrajane filtrirne naprave od velebratorja, kar predstavlja čisti prihranek najmanj 15 milijonov dinarjev.

Za povezavo novega filtra od čistilnega stroja VK 5 in same čistilne komore, kjer znaša medsebojna oddaljenost približno 25 m, smo uporabili cevi dimenzije $\phi 600$ mm od odpraševalne naprave v jeklolivarni, katere dejavnost pri sedanji modernizaciji oblikovalnice jeklolivarne ni potrebna.

Delo pri montaži čistilnega stroja VK 5 ni bilo lahko, vendar ga je ključavničarska skupina iz livarne sive litne na čelu s tovarišem Jenkom in ob sodelovanju tovarišev iz Gostola dobro opravila.

Iz navedenega je torej razvidno, da je bil zastavljeni cilj in namen nabave opisane opreme dosežen, kar potrjujejo tudi prvi dnevi poizkusnega obratovanja. Dvorak

ULITKI ZA VZHODNO NEMČIJO

USPEŠNI LIVARJI

Vzhodnonemška tvrdka »VEB Giesserei und Maschinenbau — Max Matern« je v Litostroju naročila približno 320 ton ulitkov iz sive litine v skupni vrednosti okoli 700.000 klirinških dolarjev. Ulitki se bodo uporabili kot montažni element za koksarno. Dosežena cena za ulitke je izredno ugodna, saj znaša približno 2 klirinška dolarja za kilogram.

Ulitki za naročnika iz NDR (Foto: Žlebnik)

Gotovo je, da bi bila dosežena cena ulitkov precej nižja, če bi delo potekalo pod normalnimi pogoji. Tako pa so za to naročilo značilni izredno kratki roki dobave. Od podpisa pogodbe pa do odpreme zadnjega ulitka sme preteči le tri mesece: 15. december je rok za zadnji ulitek.

Ta pogoj je še bolj zahteven, če povemo, da bo potrebno v tem kratkem roku izdelati modele, ulitke in jih tudi strojno grobo obdelati.

Več livarn v Jugoslaviji in tujini se je potegovalo za to naročilo in nudilo tudi nižje cene za ulitke. Vendar zahtevani roki so izredno kratki in zamudne kazni za kasnitev so sorazmerno visoke, tako da so posamezne livarne odstopale in v konkurenci je ostal edino še Litostroj.

Zavedali smo se, kakšne obveznosti sprejemamo, zavedali smo se tudi posledic. Verjeli pa smo v naše delavce, ki so že dostikrat dokazali, da so mojstri svojega poklica in jim ni žal niti prostih popoldnevov niti prostih sobot, če gre za interese podjetja in s tem seveda tudi za njihove lastne interese, interese samoupravljalcev.

Velik uspeh je za livarno, da poleg redne proizvodnje doseže v mesecu in pol še dodaten dohodek 1,2 stare milijarde. To je zagotovilo, da bomo ob koncu leta visoko presegli planirani čisti dohodek in prispevali v skladi podjetja.

Mogoče je bilo nekaj takih, ki niso verjeli, da bomo uspeli. Celo na velesejmu v Leipzigu, kjer smo pogodbo podpisali, so se našli predstavniki raznih konkurenčnih podjetij, ki so bili prepričani, da smo pogodbo sicer podpisali, rokov pa se ne bomo držali.

Vsem tem smo dokazali, da naši delavci držijo obljube. Prvi vagoni z ulitki so že pri naročniku. Tudi zadnji ulitek bo že v čistilnici, ko bo izšel ta članek, in do končnega roka, 12. decembra, bodo vsi ulitki pri kupcu.

Obljubo smo držali. Obljubo so držali modelni mizarji, ki so v treh tednih izdelali modele, obljubo so držali livarji, ki so v mesecu in pol izdelali ulitke, in z gotovostjo lahko trdimo, da bodo obljubo držali tudi delavci v strojni obdelavi, saj je do sedaj obdelanih že več kot dve tretjini ulitkov.

Slavko Penko, dipl. inž.

AMBULANTA DOBIVA KONČNO PODOBO

Iz teka se pogodbeni rok za gradnjo nove ambulante. Gradbena in obrtniška dela so v zaključni fazi in pred nami je otvoritev tega težko pričakovanega objekta. Litostrojčani tudi s tem delovnim uspehom prispevamo k prazniku — 29. novembru.

Z odstranitvijo ograje na gradbišču in urejanjem okolice dobiva objekt dokončen izgled. V teh jesenskih dneh, ko nam je tudi vreme naklonjeno, je izvajalec del GP MEGRAD zaključil gradbena in instalacijska dela. V objektu so se pričela zadnja obrtniška dela, tj. pleskanje, polaganje talnih oblog in montaža notranje opreme. Ta dela so nekoliko v zaostanku, saj nas je presenetil mraz, zaradi česar se zidovi slabše sušijo. Nekaj težav je bilo tudi s priključki za vodo, električno, telefonsko napeljava in ogrevanjem. Dela na priključkih niso bila zajeta v pogodbi GP MEGRAD, saj smo se obvezali, da bo to opravil Litostroj. Tako so naši električarji speljali poseben vodnik iz trafopostaje v livarno sive litine do ambulante in vod-

nik za telefonske priključke, vodovodni instalaterji pa cevovod za vodo. Priključek na ogrevanje nam je zadal nekaj več težav, kot smo načrtovali. Sele spomladaj smo namreč dokončno odločili, kako bomo ogrevali sedanje objekte v Litostroju. Z odločitvijo, da se postopoma priključimo na Komunalno energetiko Ljubljana, je bilo potrebno pristopiti k izdelavi projekta za rekonstrukcijo ogrevanja, saj toplotni režim kakršnega ima KEL, ne ustreza našim dimenzijam. Tako nam je Elektroprojekt nekoliko pozno izdelal načrt za prvo fazo rekonstrukcije, v katerem je zajet tudi priključek za ambulanto. Sedanjni priključek je že dimenzioniran in izveden za režim, kot ga ima KEL. Potrebno je bilo rekonstruirati tudi del starega ce-

vovoda. Tako bo ambulanta ogrevana letos še iz naše kotlarne, ob rekonstrukciji ogrevanja ostalih objektov na tem področju pa jo bomo brez dodatnih posegov priključili na KEL. S tem smo se izognili dodatnim stroškom, ki bi nastali ob ponovni predelavi. Instalacijska dela na priključku je v rekordnem času izdelala delovna organizacija INSTALACIJE iz Grosuplja v sodelovanju z našimi instalaterji. Druga ponudba za izvajanje teh del, ki nam jo je poslala KLIMA iz Celja, ni bila sprejemljiva, saj je bila bistveno dražja in z daljšim rokom izdelave.

Ob ogledu objekta ugotavljamo, da so vsa dela kvalitetno opravljena, kar je tudi zasluga našega stalnega nadzora. Glede na dosedanjo kakovost je prav, da se tudi dokončna dela, predvsem soboslikarska, pleskarska in za njim ostala dela izvedejo v miru, oziroma tako, da ne bo ogrožena kvaliteta, saj bi se vlažnost v objektu pokazala šele čez določen čas.

Selitev se bo glede na to nekoliko zavlekla, kljub temu, da jo vsi težko pričakujemo.